Прокинься, Єво!

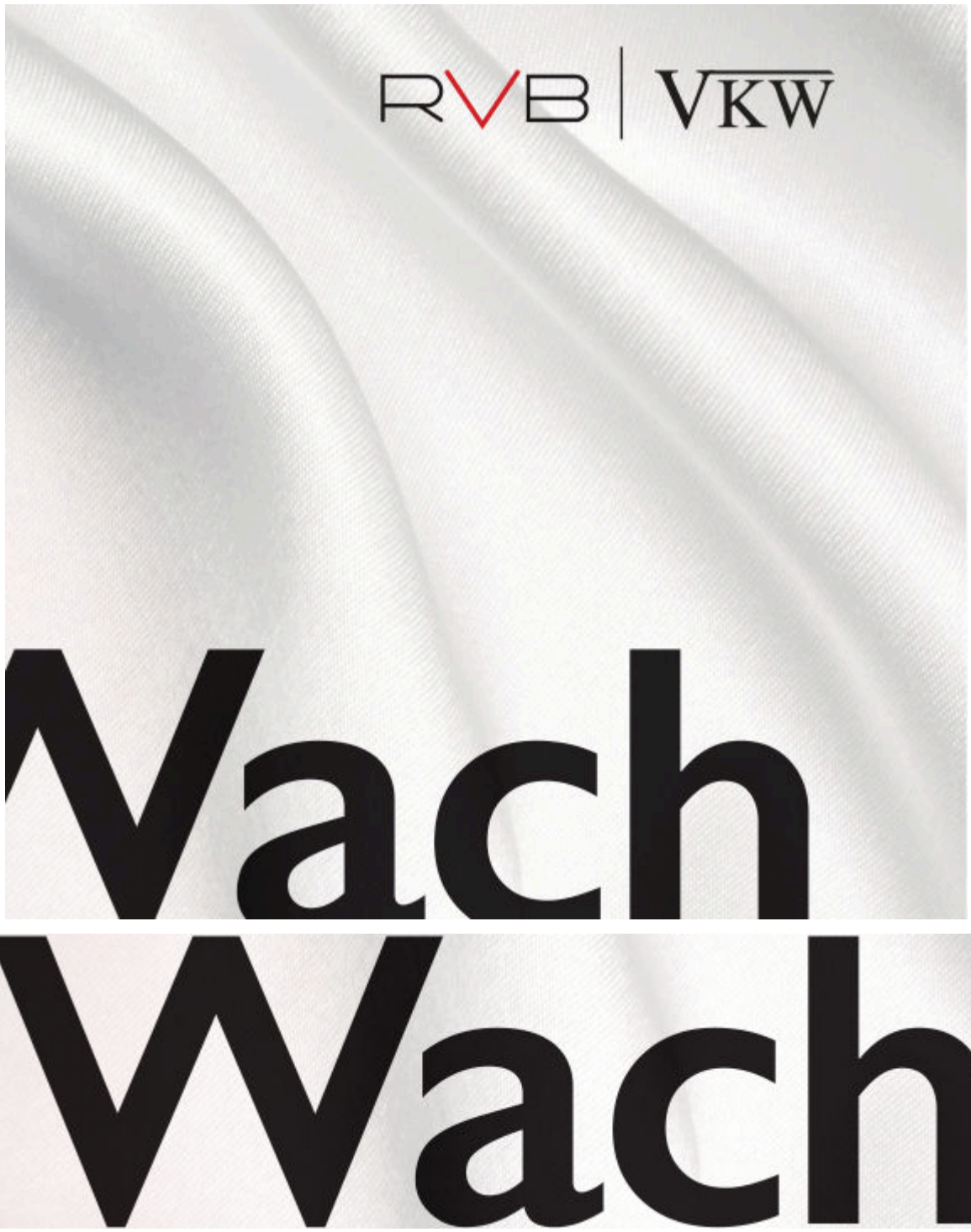
RVB | VKW
Wach
Wach

E
Erken

auf,
EVA!
ne die biblische Wahrheit von Gottes

auf,

ursprü
Kat

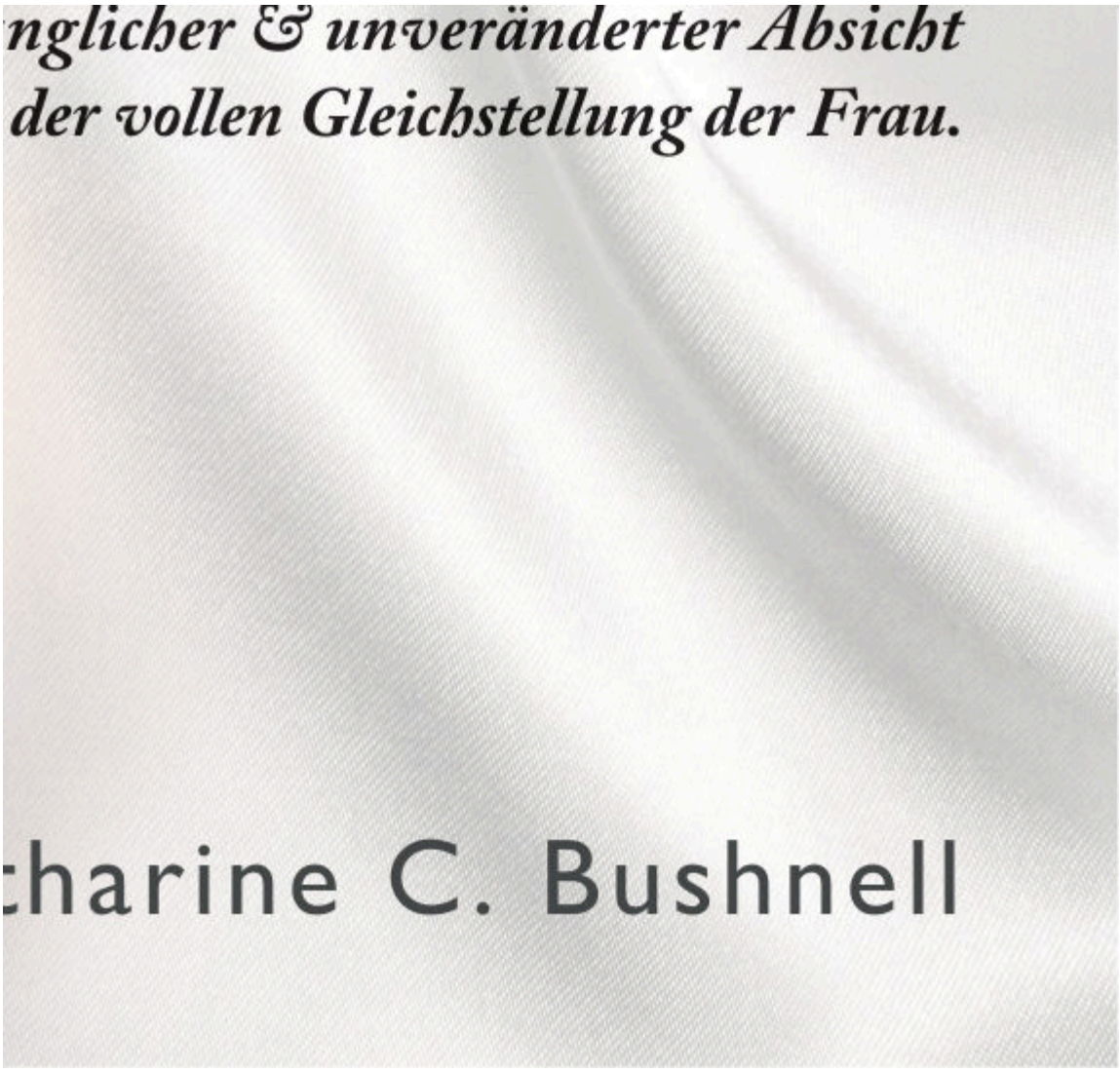

Пізнайте біблійну істину про первісний & незмінний Божий задум — повну рівність жінки.

Katharine C. Bushnell

Katharine C. Bushnell

Прокинься, Єво!

Цей переклад присвячую моїй дружині Сабіні, нашим донькам і онучкам.

Особлива подяка моїй дружині за редагування, моїй доньці та її чоловікові за назву й оформлення обкладинки, а також усім трьом за незліченні розмови, без яких цей проєкт ніколи б не здійснився.

Katharine C. Bushnell

Прокинься, Єво!

Пізнайте біблійну істину про первісний і незмінний Божий задум — повну рівність жінки

RVB

Бібліографічна інформація Німецької бібліотеки (Die Deutsche Bibliothek)

Німецька бібліотека внесла цю публікацію до Німецької національної бібліографії; докладні бібліографічні дані доступні в інтернеті на http://dnb.ddb.de.

ISBN 978-3-944472-25-6 (RVB)

ISBN 978-3-86269-206-4 (VKW)

© німецького перекладу: Reformatorischer Verlag

Friedensallee 76, 22765 Hamburg

Оригінальна англійська назва: «God‘s Word to Women»

Німецький переклад, верстка, макет: H. Christian Beese

Оформлення обкладинки: LUI & LEI Hamburg

Фото на обкладинці:

Takayuki Ohara / EyeEm, Getty Images

blacked, Getty Images

Біблійні цитати в німецькому виданні, якщо не зазначено інше, взято з Elberfelder Bibel (німецький переклад Біблії)

Друк: CPI

RVB

Гамбург Бонн

Про авторку

Кетрін К. Бушнелл (Katharine C. Bushnell) (1855-1946) була відважною й обдарованою служителькою Божою, яка зробила девізом свого життя вірш «Усе можу в Тім, Хто мене підкріпляє». Вона була лікаркою, місіонеркою, посланницею хреста, реформаторкою, письменницею й промовицею, а також блискучою й самобутньою дослідницею, яка розмовляла сімома мовами й досконало знала давньогрецьку та гебрейську. Бушнелл залишила медицину, щоб робити те, що вважала ще важливішою справою, а саме — змінювати принизливі умови життя людей, обійнявши провідну роль у *Women‘s Christian Temperance Union* (WCTU) — організації жіночого руху XIX століття. Біблійне становище жінок мало для Бушнелл велике значення, бо вона дійшла висновку, що саме хибні переклади були причиною суспільного й духовного підкорення жінок. 1896 року вона залишила WCTU, щоб присвятити решту своїх років письму й поширенню біблійної істини про первісний і незмінний Божий задум — повну рівність жінок.

God‘s Word to Women Кетрін Бушнелл — новаторське дослідження, яке ретельно розглядає кожне місце Писання про жінок. Джессі Пенн-Льюїс (Jessie Penn-Lewis) сказала, що цей матеріал відкрив Писання так, що це можна назвати лише одкровенням безпосередньо від Бога. Для багатьох сьогодні це книжка, яка дала їм свободу бути тими, ким їх покликав Бог, і робити ту справу, яку Святий Дух поклав їм на серце.

> *«Кетрін Бушнелл померла з думкою, що її життя залишило мало сліду. Але Бог знав краще.»*

Працюючи лікаркою-місіонеркою в Китаї, Бушнелл виявила, що китайську Біблію було перекладено неправильно, щоб посилити культурні упередження проти служіння жінок. Вона замислилася, чи ті самі чоловічі упередження не позначилися й на англійських перекладах, і поглибила свої студії гебрейської та грецької мов. Пізніше, подорожуючи всім світом у справах WCTU, вона використовувала години в поїздах, на кораблях і в помешканнях, де зупинялася, щоб ретельно порівнювати переклади Біблії з текстом мовами оригіналу.

Через досвід і навчання Бог приготував Кетрін Бушнелл до того, щоб написати *God's Word to Women*. Розпочата 1908 року як заочний курс, ця праця спершу вийшла у власному видавництві Бушнелл. Попри перші схвальні відгуки, книжка невдовзі знову зникла; і Бушнелл померла з думкою, що її життя залишило мало сліду. Але Бог знав краще! Книжку знову відкрили, і її далі видають ті, хто розпізнає її неоціненну вартість. Сьогодні вона нарешті здобуває заслужене визнання як основоположне літературне джерело для тих, хто працює на передньому краї біблійної рівності жінок.

Зміст

Урок		Сторінка
	Передмова нинішнього видавця й перекладача	11
	Передмова до видання 1943 року	15
	Передмова авторки	19
1	Основне	21
2	(Виправдана й неправомірна) текстологія	25
3	Факти й байки	29
4	Початок зла	33
5	Байка про «ребро»	37
6	Божий закон для шлюбу (Буття 2:24)	41
7	Божий закон для шлюбу (закінчення)	45
8	Гідність жінки в найдавніші часи	49
9	Вибір Єви й вибір Адама (Буття, розділ 3)	53
10	Єва стає віруючою	57
11	Єва та її наклепники	61
12	Біблійне вчення про поведінку Адама й Єви	65
13	Чи прокляв Бог жінку?	69
14	Хибне тлумачення (Буття 3:16)	73
15	Сатана чатує	77
16	Боже застереження Єві	81
17	Стародавні переклади слова Teshuqah	85
18	Історія перекладів слова Teshuqah	89

Урок		Сторінка
19	Огляд за допомогою діаграми	93
20	Непоневолені дружини	95
21	Розкол у першій родині	99
22	Перші гріхи та їхні плоди	103
23	Далекосяжні висновки з малих засновків	107
24	Далекосяжні висновки з малих засновків (закінчення)	111
25	Чи мають жінки мовчати?	115
26	Чи мають жінки мовчати? (1 Коринтян 14:34)	119
27	Чи мають жінки мовчати? (продовження)	123
28	Чи мають жінки мовчати? (закінчення)	127
29	Хитромудрість покривала	131
30	Хитромудрість покривала (продовження)	135
31	Хитромудрість покривала (закінчення)	139
32	Чого Павло насправді навчає про покривало	143
33	Чого Павло насправді навчає про покривало (закінчення)	147
34	Як «влада» стала «покривалом»	151
35	Як «влада» стала «покривалом» (закінчення)	155
36	Роль голови в Старому Завіті	159
37	Роль голови в Новому Завіті	163
38	Що означає «покора»?	167
39	Чи мусять жінки слухатися?	171
40	Слова Павла до Тимофія про жінок (1 Тимофія 2:8-15)	175
41	Слова Павла до Тимофія у світлі історії	179
42	Слова Павла до Тимофія у світлі історії (закінчення)	183
43	Слова Павла до Тимофія пояснено	187
44	Слова Павла до Тимофія пояснено (продовження)	191
45	Слова Павла до Тимофія пояснено (закінчення)	195
46	Зайві виправдання Павлової логіки	199
47	Завершальні зауваги про роль чоловіка як голови	203
48	«Два роди тягарців»	207
49	Наша віра мусить ґрунтуватися на тексті оригіналу	211
50	Урок смирення	213
51	Урок смирення (закінчення)	217
52	Що таке лагідність?	221

Урок		Сторінка
53	Лагідність і смирення для жінок	225
54	Наново відкритий розділ в історії жінок	229
55	Ендогамія та екзогамія	233
56	Походження екзогамії	237
57	Справжня причина екзогамії	241
58	Інші докази гідності жінки в доісторичні часи	245
59	Інші докази ... (закінчення)	249
60	Ще про жінку в доісторичні епохи	253
61	Спорідненість лічать за материнською лінією	257
62	Перехід до чоловічої лінії спорідненості	261
63	«А хто подумає про Його покоління?»	265
64	Найкраще засвідчена подія людської історії	269
65	Народження від Діви	273
66	Заснування християнської родини	277
67	Заснування християнської родини (продовження)	281
68	Заснування християнської родини (продовження)	285
69	Заснування християнської родини (закінчення)	289
70	Ісак і Ревека	293
71	Мойсеєве законодавство не було ідеальним	297
72	Мойсеєві постанови й жінки	301
73	Мойсеєві постанови й жінки (закінчення)	305
74	Старий Завіт і багатоженство	309
75	Старий Завіт і багатоженство (закінчення)	313
76	Жінки в античності та в подальші часи	317
77	Статеві упередження впливають на перекладачів	321
78	Статеві упередження впливають на перекладачів (продовження)	325
79	Статеві упередження впливають на перекладачів (закінчення)	329
80	«Благословенна Яїл»	331
81	«Бо жодне слово, що від Бога, не буде безсиле»	335
82	«Бо жодне слово, що від Бога, не буде безсиле» (закінчення)	339
83	Pericope de Adultura (Івана 8:1-11)	343
84	Автентичність перикопи	347
85	«Пошарпані краї розриву»	351
86	«Не можуть» чи «не роблять» (Матвія 19:11)	355

Урок		Сторінка
87	Порада на час скрути (1 Коринтян, розділ 7)	359
88	Жінки-пророки в Старому Завіті	363
89	Жінки можуть проповідувати	367
90	Жінки мусять проповідувати й навчати	371
91	Жінки теж були свідками	375
92	Жінки теж були свідками (закінчення)	379
93	Жінок готують бути свідками	383
94	Жінок помазано бути свідками	387
95	Велике призначення жінки	391
96	Ще одне помазання для жінок	395
97	Природа біблійного пророцтва	399
98	«Велике знамення»	403
99	Хто така «Жінка»?	407
100	Право первородства чи сочевична юшка?	411
	ДОДАТКИ:	
	Покажчик місць Писання	415
	Предметний та іменний покажчик	430
	Діаграма Teshuqah	461
	Абзаци, пропущені в перекладі уроків 49 і 79	463
	Біографія Кетрін Бушнелл у таблиці	467

Передмова видавця й перекладача німецького видання

Ще одна «жіноча книжка» з позиції вірності Біблії? Хіба їх і так не досить? Можливо, й так, але вони (майже) всі обстоюють один і той самий погляд — так званий «комплементаризм». Це слово навіює уявлення про взаємне доповнення, про зустріч чоловіка й жінки на рівних. Проте, якщо придивитися, воно виявляється евфемізмом. За Вікіпедією, «евфемізм (або пом'якшувальне слово, прикрашання, приховувальне слово, слово-заслона чи прикраса) — це мовний вираз, який називає особу, групу осіб, предмет або обставину, прикрашаючи, пом'якшуючи чи з наміром щось затулити». Саме це й робить вислів «комплементаризм»: він, прикрашаючи, пом'якшуючи й з наміром затулити, описує обставину однобічної субординації жінки чоловікові. Саме слово порівняно нове, але сама річ, тобто вчення, яке за ним ховається, — прадавня, хоча, всупереч тому, що дехто хоче нам розповісти, не така давня, як творіння, і навіть не така давня, як гріхопадіння.

У США серед вірних Біблії християн уже давно точиться жвава дискусія між «комплементаристами» з одного боку та «егалітаристами» (тими, хто вважає, що чоловіки й жінки рівні й можуть звершувати всі служіння, зокрема керівні) з другого. У Німеччині ця дискусія ще в зародку. Нині

«комплементаристський» погляд у широких колах євангельського світу безроздільно панує в повітрі. Ця книжка — сильна промова на захист «егалітаристського» погляду.

Учення про субординацію, підкорення чи покору дружини її чоловікові, ба навіть загалом жінки чоловікові, утвердилося в багатьох вірних Біблії євангельських колах як невід'ємна (*sine-qua-non*) складова ортодоксії. Воно спирається на кілька віршів у Павлових посланнях і в 1 Посланні Петра, але сягає ще далі назад — до історії творіння, перших розділів книги Буття, — і навіть закорінює свою доктрину у внутрішній структурі святої Трійці. При цьому воно, явно чи неявно, виходить з більшої «первинної провини» Єви, яка безперервно аж до сьогодні обтяжує й принижує жіночу стать і не дає рівності в житті відкупленої церкви на землі. Оскільки така концепція ставить під сумнів обсяг і дієвість замісної спокутної жертви Христа на хресті на Голгофі за наші гріхи, у цій дискусії йдеться не менше ніж про підвалини християнської віри. У цьому сенсі ми навіть можемо бути вдячні рішучим прихильникам комплементаризму за те, що вони для всіх, хто має вуха, щоб слухати, відкрито виявляють неєвангельський характер цього вчення: вони фактично зображують чоловіка як посередника між жінкою та Христом і тим суперечать ученню Павла, що є *один* Бог і *один* Посередник між Богом і людьми — людина Христос Ісус (1 Тимофія 2:5).

Не оминає таке мислення й порівняно молодий, ще крихкий реформатський рух у Німеччині. Різними каналами, не в останню чергу з американського євангельського руху й неокальвінізму, це вчення глибоко вкопалося в сотеріологічний, антропологічний та еклезіологічний фундамент цього руху, тож багато хто, увібравши його з духовним материнським молоком, уже не може уявити собі віри поза таким мисленням про становище жінки.

Дивне явище — те, що й жінки в церквах палко обстоюють цей погляд. Це менш загадково й до того ж психологічно зрозуміло, якщо взяти до уваги, що тут виставлено на позиції ще цілу низку евфемізмів, як-от «справжня жіночність», «жінка за Божим серцем» тощо, тощо.

Інше явище — те, що навіть ті, хто ставиться до «комплементаризму» з недовірою чи критично, здебільшого стримуються й уникають дискусії про нього — дискусії, яку «комплементаристи» часто ведуть нечесною зброєю. Так, кожного, хто обстоює інший погляд, рефлекторно зараховують до лібералів, модерністів і феміністів, які нехтують «ясними Божими словами» й бунтують проти «Божих порядків». Оскільки бракує зрозумілих, логічно переконливих аргументів на користь однобічної покори християнських жінок, навіть послідовні заперечувачі суверенного Божого передвизначення й вибрання охоче посилаються в «жіночому питанні» на суверенну Божу свободу, з якою Він установив Свої «ієрархічні порядки».

Над усім цим віє сильний вітерець того законництва, яке Павло у своїх посланнях невтомно викривав і поборював. В інтернеті можна знайти цілі серії проповідей на цю тему. В одній проповіді пастор хоч і визнає, що «ми не знаємо», що Павло мав на увазі під «покривалом», але, щоб бути «слухняними й не ризикувати», усі жінки на богослужінні про всяк випадок мали б покриватися, і «дружини пасторів уже подають добрий приклад».

«Панування в повітрі» «комплементаризму» підпирають високопоставлені імена та авторитетні, широко читані, загалом добрі коментарі, навчальні Біблії й догматики, в яких, проте, якщо придивитися, впадає в око одне: тоді як майже в усіх темах і аспектах духовного вчення перевертають кожен найменший мовознавчий та екзегетичний камінець, у «жіночому питанні» панує, м'яко кажучи, певна недбалість, можна було б сказати й так: майже щось на зразок маніпулятивної екзегетичної хитрості. Коли, наприклад, Вейн Ґрудем (Wayne Grudem) у своїй «Біблійній догматиці»

(*Biblische Dogmatik*) про немаловажну обставину, що «помічниця» в Буття 2:18 насправді означає «помічник» (гебр. `ezer) — слово, яке, як він правильно пояснює, часто вживається про Самого Бога, — пише, що «щоразу, коли хтось комусь допомагає, … той, хто допомагає, посідає підпорядковане й нижче становище щодо того, кому допомагають», то це не лише негідне розуму, дуже здібного в інших контекстах, а й принижує Бога, Який є нашим великим Помічником. Або коли інший тлумач з того факту, що Адам двічі дає Єві ім'я («чоловікова» (Männin) і «Єва, мати всіх живих»), виводить загальне право чоловіка на зверхність і панування над жінкою, то це абсурдно, зважаючи на те, що люди в Старому Завіті не раз після великих, рятівних переживань спонтанно давали імена Богові. Це два приклади з сучасних праць. Можна було б навести й інші випадки, але я на цьому зупинюся.

Часто я чую аргумент, що перші християни, отці церкви й реформатори всі без винятку обстоювали погляд «комплементаризму» і що кожен, хто наважується на інший погляд на «жіноче питання», вступає в конфлікт із 2000 роками церковної історії. Правда, багато отців церкви мали вельми сумнівний погляд на жінок, і реформатори XVI століття так само не внесли в це питання жодного нового світла. Але якби ми визнали тривалість як аргумент на користь правильності вчення, то Реформації ніколи не мало б бути, бо й велика Реформація була не в останню чергу поставленням під сумнів міцно утверджених єресей, що трималися багато століть. Сподіваймося, що й для «жіночого питання» настане час, коли закам'янілі структури мислення, на благо обох статей у церкві, розломляться і зможе ввійти новий дух тієї християнської свободи (зокрема й від упередженості за статтю), до якої ми покликані.

Вага, яку цьому вченню надають у західних країнах, — не в останню чергу явище цивілізації або й добробуту. З таких країн, як, наприклад, Іран чи Китай, надходять повідомлення, що жінки в поширенні Євангелія та в будуванні молодих церков у найтяжчих умовах відіграють надзвичайно велику роль.

Кетрін Бушнелл у цій книжці, що первісно вийшла на початку XX століття як заочний курс, бере нас у мандрівку Біблією — від книги Буття до Об'явлення. Вона розглядає незліченні місця Писання, важливі для «жіночого питання». Її ґрунтовне знання біблійних мов і багаторічні студії проливають нове світло на чимало уривків Писання, що здаються загадковими. До того ж вона розглядає багато аргументів як так званого історико-критичного дослідження, так і дарвінізму. Вона цитує численних природознавців і культурних антропологів свого часу. Як лікарка-місіонерка, що багато мандрувала, і посланниця Євангелія, вона знову й знову ділиться особистим досвідом і практичними висновками.

Ця книжка свідомо побудована так, щоб запрошувати до самостійного вивчення й подальшого опрацювання. (Майже) кожен зі 100 уроків закінчується полем для власних нотаток, а наприкінці книжки додано великий покажчик біблійних місць і предметний та іменний покажчик із поясненнями слів.

Кетрін Бушнелл раз у раз вставляє палкі, добре обґрунтовані заклики до сестер присвятити себе вивченню біблійних мов, щоб читати те, що Боже Слово справді хоче їм сказати, а не те, що, за словами чоловіків, воно їм каже. Я переконаний: перш ніж ми переживемо духовне пробудження, якого прагнемо й про яке молимося, наші церкви мусять пройти переорієнтацію в цьому надзвичайно важливому питанні, щоб жінки були звільнені від своєї німоти й існування в тіні й могли йти за своїм Богом даним покликанням як рівноправні співпрацівниці в Євангелії.

H. Christian Beese, Гамбург, жовтень 2020 р.

Урок 6 — БОЖИЙ ЗАКОН ДЛЯ ШЛЮБУ

> *«Тому покине чоловік [муж] свого батька та матір свою, і пристане до жінки своєї».*

45 Послух цьому основоположному законові про шлюб з Буття 2:24 вберіг би жінок від того, щоб вони колись стали просто власністю, і так утримав би все людство на вищому моральному рівні. Подумайте лише, чого можна було б досягти й сьогодні для моральної гідності язичницьких народів, якби місіонери вимагали від своїх навернених дотримуватися біблійного закону про шлюб. Чинники, які допомогли б полегшити гноблення східних жінок, були б такі: (1) Чоловік як *годувальник* мав би в домі своєї дружини фінансову вартість; тоді як тепер жінку як ту, що народжує дедалі більше дітей, яких треба годувати, піддають кривді, особливо коли вона народжує доньку. (2) Чоловіка, якого не обтяжують ще ненароджені діти, немовлята чи безпорадний гурт малих дітей, не можна було б зробити рабом у чужому домі, бо він пішов би геть і полишив би утримання своєї безпорадної дружини й дітей тим, хто погано з ним поводиться. Але обтяжливі наслідки материнства й сила материнської любові роблять матерів жертвами тих, хто хоче їх поневолити. (3) Чоловік не такий за своєю природою, щоб його можна було силою позбавити цноти або щоб його особу перетворили на вигідний товар для чужого господарства; але ці лиха так часто стають долею вдів, яких залишили в чужому домі їхніх померлих чоловіків, що в деяких східних країнах, особливо в Індії, саме слово «вдова» має лиху славу. (4) Під час вагітності й пологів про матір зазвичай із любов'ю дбають, коли вона в своєї рідної матері, чи то під дахом свого батька, чи поблизу. Але в чужому домі в такі часи нею часто ганебно нехтують; а це з часом послаблює все людство. (5) Звичай залишати доньку після шлюбу вдома, а сина після шлюбу відсилати з дому, означав би величезне стримування дитячих шлюбів, бо батьки не надто поспішали б розлучатися з членами родини, які сприяють її добробуту.

46 Усі жінки мали б знати, що Боже Слово на початку зробило світ у цьому відношенні добрим місцем для них і цим законом про шлюб міцно заступило шлях їхньому приниженню на ранньому етапі людської історії — це справді перший суспільно-етичний закон людського життя. До того ж дослідження дедалі більше підтверджують, що в найдавніші епохи людської історії цей закон, за невеликими винятками, не був мертвою буквою, як тепер. Звичайно чоловік або жив під дахом батьків своєї дружини, або часто відвідував її там — вона ніколи не покидала захисту своїх батьків. *Батьки* були «природними захисниками» своїх заміжніх доньок, — а не чоловік, який нерідко виявлявся негідним виявленої йому довіри. Давній звичай полягав у тому, щоб із певною мірою здорової недовіри вважати його чужим, доки він на ділі не доведе своєї здатності належно дбати про жінку.

> *«Батьки були «природними захисниками» своїх заміжніх доньок, — а не чоловік, який нерідко виявлявся негідним виявленої йому довіри».*

47 Найбільша перевага того, що жінка після шлюбу залишалася б у своїх рідних або поблизу них (і отже її родина була б її «природним захисником»), полягала б передусім у тому, що це зміцнило б суспільну мораль. Кілька років тому один лікар в одному з наших найбільших міст отримав підтримку поліції, щоб дуже ґрунтовно дослідити «суспільне лихо» міста, і він оприлюднив опрацьовані свідчення сотень жінок і дівчат, що жили в ганебних обставинах. Я не маю під рукою його книжки, щоб її процитувати, але його висновок, якщо я добре пам'ятаю, був такий: *шлюб із*

лихими чоловіками був частою причиною проституції. Молоді дівчата виходили заміж за чоловіків, які з ними спали, не надто замислюючись і мало знаючи про їхній характер; а потім шлюб ставив їх у таке невигідне становище щодо їхніх чоловіків, що їх силою або від самих лише турбот можна було вигнати на вулицю, щоб заробляти гроші на розпусті [чоловіків]. Можливо, чоловік спочатку одружився з нею не з тим наміром, щоб змусити свою дружину заробляти на життя в такий спосіб; але оскільки він сам не мав справжнього почуття пристойності, то в тяжкі часи не бачив жодної причини, чому б його дружині не допомогти заробляти на життя аморальним способом. Саме на такі надзвичайні випадки рідні жінки мали б мати право втрутитися, коли загрожує така небезпека. Закон про шлюб мав би дозволяти їм залишатися в тісному зв'язку зі своєю донькою чи сестрою. Але за теперішнього становища такий чоловік, якщо захоче, може завезти свою дружину на край світу, і ніхто не може йому завадити.

48 Щоб дізнатися, до чого це може призвести, досить лише відвідати велике східне місто. Я, щоб навести лише один приклад, не скоро забуду, як ми одного разу затемна відвідали горезвісну вулицю в одному з цих великих східних міст. Серед багатьох нещасних дівчат, яких ми бачили, ми дізналися, що велика частина з них — молоді жінки, які думали, що вийшли заміж за поважних гуртових торговців східних торговельних домів. Мисливці за рабинями знайшли цих дівчат у селах Європи, Англії та Америки, спали з ними, провели з ними звичайну шлюбну церемонію, а потім доправили їх на східний ринок рабів. Регулярно, щовечора, їхні «чоловіки» обходили будинки, які належали їм, і дивилися, чи все гаразд на ніч. Потім вони йшли до свого клубу неподалік (який ми оглянули за їхньої відсутності), бенкетували за їжею й питвом, яке заробили їхні рабині, і поверталися о другій чи третій годині ночі після рясної пиятики та забирали у своїх поневолених дружин кожен цент, який ті тим часом заробили. Часто вони шмагали їх батогом, якщо сума грошей виявлялася меншою, ніж зазвичай. Торгівля білими рабинями ніколи не дістане смертельного удару, доки ми не матимемо законів про шлюб, які забезпечать належний захист жінок від лихих чоловіків; а такого захисту не буде досить, доки закон не визнає рідних жінки, якщо вони порядні люди, її «природними захисниками», які не дозволять чоловікові вивезти свою дружину в чужу країну — навіть якщо надмірно довірлива жінка готова їхати, — коли переїзд суперечить рішенню її родини, тобто якщо тільки він не зможе навести для цього слушної причини в суді.

> *«Чого ж навчає нас Божий закон про шлюб про Його батьківську турботу та опіку над Своїми доньками!»*

49 Саме таке зловживання подружніми стосунками можна спостерігати серед японців (і то в більсній мірі) на тихоокеанському узбережжі Сполучених Штатів. У Японії є таємна шлюбна агенція, яка постійно шукає японських дівчат, що поїдуть до Америки, щоб вийти заміж. Також чоловіки з цієї агенції раз у раз повертаються до Японії, щоб одружитися з дівчатами й привезти їх до Америки. Часто ці японські чоловіки належать до добрих родин, але самі вони зіпсувалися, перебуваючи в чужих країнах. Знаючи, що вони з добрих родин, батьки дівчат довіряють їм, що ті добре поводитимуться з їхніми доньками, одружившись із ними. Так ці дівчата потрапляють у пастку; і щоночі в Америці їх виганяють на вулицю та в японські кубла, щоб заробляти гроші для цих «чоловіків», з якими їх чесно повінчали. Це не вигадка. Я знаю це зі свідчень християнських японських панів, християнських місіонерів, японських консулів і подібних осіб.

Чого ж навчає нас Божий закон про шлюб про Його батьківську турботу та опіку над Своїми доньками! На самому початку Його перша висловлена заповідь показує, що Йому лежать на серці їхні

права і їхня гідність.

Урок 7 — БОЖИЙ ЗАКОН ДЛЯ ШЛЮБУ (закінчення)

50 Бог хотів, щоб людський шлюб був прообразом єдності Христа з Церквою, або з «Новим Єрусалимом», Його Нареченою. Христос відклав усю Свою славу, яку мав у Свого Отця, і прийшов на цю землю, щоб з'єднатися з нами. Але шлюб мав символізувати не лише перше пришестя Христа, а й охоплювати задум Його другого пришестя; лише для обох випадків разом прообраз повністю відображає свій здійснений образ. Кожен християнський шлюб мав би шанувати обидві ці події. Відмова чоловіка від родинних зв'язків мала бути противагою тому, що дружина зрікається любові до себе, коли бере на себе ризики пологів і виховання дітей. Цього навчає Павло в Ефесян 5:31-32, де він наводить обов'язок, що чоловік заради своєї дружини має полишити своїх рідних, і додає: *«Я ж тлумачу це про Христа й про Церкву».* Адама та Єву було створено в один і той самий час, і спершу вони були разом, а потім їх було розділено під час «міцного сну», що напав на Адама. Так і Христос був із нами, а потім «міцним сном» смерті був відділений від нас, тоді як ми через віру в Його пролиту кров ніби вийшли з Його воскреслого боку. Адама було відокремлено, щоб він міг знову з'єднатися з Євою, у більшій радості, ніж будь-коли, — у такій радості, що на честь цієї події з його вуст спонтанно полилася поезія, яку д-р Р. Ф. Гортон (R. F. Horton) уклав у вірші:

> *«She, she is bone of my bone,*
> *And flesh of my flesh is she;*
> *„Woman" her name, which has grown*
> *Out of man,—out of me.»*

51 І одного дня Христос прийде знову, «нам на радість», — бо, як Він сказав (Івана 16:7), для нас було «краще», щоб Він відійшов і знову повернувся. І одного дня ми збагнемо те, чого тепер не розпізнаємо: що Христос — наше «друге я», як Адам розпізнав це щодо Єви; *«бо ми члени тіла Його»* і, *«з'єднані з Господом»,* ми також *«один дух»*. Марія Магдалина, здається, першою відкрила це на досвіді — бо вона гукнула до того, кого вважала садівником: *«Пане, коли ти виніс Його, то скажи мені, де поклав ти Його, — і я заберу Його»,* — несвідоме домагання Його тіла як *своєї законної власності,* у любові, сповненій безстатевої чистоти. Не дивно, що лише такій любові Він міг Себе об'явити! (Івана 20:11-18).

52 За часів, коли Христос був на землі, був звичай, що наречений і його друзі-чоловіки у весільній процесії забирали наречену з дому її батька й приводили до дому його власного батька. Але притча Христа про десять дів (Матвія 25:1-13) не змальовує такого порушення Божого закону. Діви чекають *у батьківському домі нареченої*, і коли лунає поклик, що наречений іде, виходять йому назустріч і приводять його та його супровід на бенкет у дім нареченої. «Зазвичай наречену забирали наречений і його друзі; але тут завдання дів — зустріти нареченого, і весілля, схоже, відбувається в домі нареченої, як у Суддів 14:10» (де Ветте (De Wette), цит. за Ланге (Lange)). Так буде й тоді, коли Христос прийде знову. Ті, хто чекає Його приходу й готується до нього, на поклик про Його прихід вийдуть, щоб бути *«схопленими на хмарах назустріч Господові в повітрі»*, а потім повернутися на землю, дім нареченої, на весільний бенкет, де вони тисячу років житимуть і царюватимуть з Ним (див. 1 Солунян 4:17; Об'явлення 20:6).

Про те, які переваги мав би Божий закон про шлюб для жінок, я не лише висловлювала здогади. Божого закону про шлюб у найдавніші епохи людства *дотримувалися.* Цей факт останнім часом виносять на світло археологи; і я (наскільки дозволить місце) подам короткий нарис їхніх відкриттів.

53 Першим, хто в новий час писав на цю тему, був Бахофен (Bachofen), швейцарський правник, 1861 року. Пан Дж. Ф. Мак-Леннан (J. F. McLennan) став поборником його висновків англійською мовою й до того ж оприлюднив власні дослідження на цю тему. За ними пішли багато інших, як-от Тайлор (Tylor), Вестермарк (Westermarck), Фрейзер (Fraser), лорд Ейвбері (Lord Avebury), тобто сер Джон Леббок (Sir John Lubbock), і Робертсон Сміт (Robertson Smith). Справді, жодну сучасну історію будь-якого давнього народу не вважають повною, якщо вона не починається з часу, коли існували і матріархати, і патріархати. У 36-му розділі книги Буття ми бачимо, що деякі з «князів Едому» були жінками.

54 Три головні риси характерні для цієї давньої цивілізації: (1) Батьки дружини разом із її власними рідними все її життя залишаються її «природними захисниками»: (2) домашнє майно тримають разом жінки; (3) Лінію спорідненості лічать через жінок, а не через чоловіків, бо коли чоловіки одружуються, їх відокремлено від їхніх рідних; дітей знають під родовим ім'ям матері. Цю форму цивілізації часто називають «жіночою лінією походження», бо третій згаданий пункт є причиною всього іншого. Мак-Леннан, наприклад, говорячи про суспільний занепад грецьких жінок, каже: «Ми бачимо, що *жодні причини* не могли цього спричинити, доки лінії спорідненості через жінок зберігали своє давнє значення. З другого боку, ми можемо розпізнати достатню причину занепаду в поступово зростаючому пануванні чоловічої лінії походження та в змінах шлюбної системи, які принесло з собою це панування».

55 Постає питання, що спричинило цю зміну від жіночої до чоловічої лінії походження. Сучасні еволюціоністи, які не хочуть визнавати Божого об'явлення, кажуть, що спершу поширилася загальна безладність статевих зв'язків; і оскільки жоден чоловік не знав своїх власних дітей, то внаслідок цього визнавали лише жіночу лінію походження. Але провідні еволюціоністи, Дарвін і Спенсер, кажуть, що така безладність ніколи не панувала; а це дуже сильно свідчить проти цієї теорії, бо вони були найважливішими еволюціоністами. А крім того, Біблія відкриває нам правду, і нам не треба довго роздумувати над теорією еволюціоністів. Божий закон про шлюб на початку заснував жіночу лінію походження; і навіщо б такого огидного персонажа, як Ламех, узагалі описувати в Біблії, як не для того, щоб засвідчити порушення цього закону про шлюб і початок багатоженства? Трохи далі, в початкових віршах 6-го розділу книги Буття, ми читаємо про захоплення жінок «en gros»; і, як каже розповідь, *«наповнилася земля насильством».* Син Ламеха «кував мідь і залізо», як ми читаємо в четвертому розділі; і перше застосування залізної воєнної зброї служило полоненню жінок. Коли цих полонених жінок відривали від їхньої рідні, їх і їхніх дітей прирівнювали до рідні їхнього чоловіка; і так виникла чоловіча лінія походження. Навіть потоп не викорінив звичаю брати жінок у полон, бо ми читаємо в книзі Суддів про Девору, яка воює з Сісерою за його злочини проти жінок; а про матір Сісери сказано, що вона виглядала свого сина, коли він повертатиметься з воєнною здобиччю, — *«дівчину, дві дівчини на голову мужа».*

56 Д-р А. К. Діксон (A. C. Dixon) каже в статті в *London Christian* (16 листопада 1911 р.): «Погляньте на цю цивілізацію, яку заснував Сам Бог, і ви почуєте, як Він каже: «*Тому покине чоловік свого батька та матір свою, і пристане до жінки своєї, і стануть вони одним тілом*». Жінці віддано першість. Не жінка покидає батька й матір і пристає до свого чоловіка; а чоловік покидає свою

матір і свого батька й пристає до своєї жінки». В одному пункті я не згодна з д-ром Діксоном. Цивілізація, що спиралася на цей Божий закон про шлюб, не робила жінку вищою за її чоловіка, але вона не дозволяла, щоб жінка стала його підлеглою. У цьому зв'язку повчальна історія Якова та його дружин, Лії й Рахилі. Коли він хоче піти від свого тестя, він смиренно просить своїх дружин піти з ним. І вони не кажуть: «Наш обов'язок — іти за своїм чоловіком», а «Маємо дві причини, чому нам слід іти: наш батько не дав нам спадщини; і він залишив собі платню Якова, а її мали б виплатити нам і нашим дітям» (Буття 31:14-16). З цього видно, що там, де жили ці жінки, чоловіки не продавали своїх доньок у шлюб і що жінки не почувалися зобов'язаними через шлюб іти за своїми чоловіками на край світу. Визнані мовознавці кажуть, що Авраам сказав Авімелехові (Буття 20:13) про Сарру: *«Бо Бог спонукав її блукати зі мною»,* а не просто *«коли Бог … дав мені блукати».* Різниця в значенні така: тоді не чекали, що жінка піде за своїм чоловіком у його мандри, навпаки. Бог бажав, щоб Сарра й Авраам обоє вийшли з ідолопоклонницького середовища; тому Він дає Саррі об'явлення Своєї волі, щоб вона не пішла за звичайним звичаєм і не залишилася зі своїми рідними.

> *«Цивілізація, що спиралася на цей Божий закон про шлюб, не робила жінку вищою за її чоловіка, але вона не дозволяла, щоб жінка стала його підлеглою».*

Урок 8 — ГІДНІСТЬ ЖІНКИ В НАЙДАВНІШІ ЧАСИ

57 Кембриджський професор Робертсон Сміт (Robertson Smith) пише: «За книгою Буття, шлюб означає, що чоловік покидає свого батька та свою матір і пристає до своєї дружини, і вони будуть одним тілом. Це цілком узгоджується з тим, що ми знаходимо в інших частинах патріархальної історії. Пан Мак-Леннан (McLennan) навів шлюби Якова, в яких Лаван явно мав закон на своєму боці, коли казав, що Яків не мав права вивезти своїх дружин та їхніх дітей; а також той факт, що, коли Авраам шукав «дружину для Ісака», його слуга думав, що умовою, мабуть, буде, щоб Ісак прийшов і оселився в її народі». [У цьому разі Авраам не міг погодитися, бо Бог виразно покликав його геть від їхнього ідолопоклонства]. «Діти Йосипа від його єгипетської дружини стали ізраїльтянами лише через усиновлення; так само дружина Самсона з народу филистимлян залишається у своєму народі, і він відвідує її там. Усе це унаочнює те, що в Буття 2:24 показано як первісний тип шлюбу». І ми могли б запитати: що означає це первісне формулювання — «пристане до жінки своєї; і стануть вони одним тілом», — як не те, що він належатиме до тієї самої лінії походження, що й його дружина? Той самий автор пише: «Материнська лінія походження — це первісний тип походження, спільне материнство — первісний тип родинної єдності, що панує в усьому семітському мововжитку». Дж. П. Пітерс (J. P. Peters), доктор богослов'я, пише про той самий уривок книги Буття: «У тому, як тут зображено стосунок чоловіка до жінки, ми, очевидно, маємо ще один із тих побіжних доказів великої давнини цієї історії. Не жінка покидає батька й матір і пристає до чоловіка, а чоловік покидає батька й матір і пристає до своєї жінки. Схоже, що ми маємо тут пережиток давнього матріархату, того шлюбного стосунку, приклад якого маємо в історії Самсона, де жінка залишається у своєму племені, своєму клані чи своїй родині, а чоловік її відвідує. Нащадки в такому разі належать родині жінки, а не родині чоловіка» (*Early Hebrew Story,* с. 223).

58 Великий археолог, проф. Фліндерс Пітрі (Flinders Petrie), теж написав на цю тему цікаві речі, і я наводжу довшу цитату з нього, щоб показати, що я в цій справі не перебільшую. Він пише: «Ми так звикли до уявлення, що жінки на Сході завжди були залежні — як тепер за магометанства, — що мусимо відкрити очі на зовсім іншу систему, яку нам показано в ранній історії патріархальної

доби. Загалом можна сказати, що наша теперішня система — це, з одного боку, повне змішування чоловіків і жінок у суспільстві, тоді як, з другого боку, чоловіки зберігають усі права й майно. Давній ідеал на Сході передбачав окремі світи для чоловіків і жінок, тоді як жінки зберігали свої власні права й усе своє майно».

> *«Материнська лінія походження — це первісний тип походження, спільне материнство — первісний тип родинної єдності».*

59 Проф. Пітрі продовжує: «Перша жінка [поряд з Євою], що постає в СЗ[1] як особистість, — це Сарра, «начальниця роду», як і каже її ім'я. Сар — звичайна давня назва вождя, досі вживана на Близькому Сході. … Її самостійне становище видно з того, що вона, цілком незалежно від Авраама, жила в палаці фараона чи при дворі Авімелеха. Жодна спроба пізніших авторів пояснити це інакше не може пояснити цієї незалежності, яку останніми роками просто ігнорували».

«Сарра мала свою незалежну оселю в Мамре й жила там, тоді як Авраам жив у Беер-Шеві; і сказано, що він прийшов оплакати її й поховати. Отже, її становище під час її мандрів і в пізнішому житті аж ніяк не було становищем відлюдної залежності, а становищем незалежної голови роду, або «праматері племені»».

60 «Оскільки Сарра не мала доньки, треба було привести когось із родини, щоб стати на чолі роду, і Ревеку привезли з давньої батьківщини. Ісак переніс парадний намет Сарри на три чи чотири дні дороги від Мамре до Беер-Лахай-Рої, і щойно Ревека прийшла, її оселили в тому наметі. Після цього Ісак одружився з нею; і вона, здається, була така сама незалежна, як Сарра. Оскільки Ревека не мала доньки як наступниці, Яків мусив одружитися з Лією, старшою в черговості, і не міг мати Рахилі, доки становище Лії таким чином не було забезпечене».

61 «До переселення в Єгипет серед одинадцяти синів названо лише одну доньку, а саме Діну, «суддю-жінку» [таке значення імені], доньку голови роду Лії. Її шлюб із хіввеянином[2] розгнівав її братів, бо так вона підпорядкувала б своє суддівство іншому народові; і лише включення хіввеян до ізраїльського народу через обрізання могло виправити становище (Буття 34:1-24). Ще пізніше ми можемо простежити цю лінію походження в імені єдиної жінки, чиє ім'я названо з наступного покоління: Серах (Буття 46:17), форма імені Сарра, «провідниця племені». Оскільки Діна, здається, не мала дітей, природно було взяти нащадицю Зілпи, невільниці Лії. Так Асир, якому Лія особливо зраділа, дав наступну голову роду у своїй доньці Серах».

62 Дещо з цієї давньої гідності жінки можна простежити впродовж усієї біблійної історії, особливо в «цариці-матері», яка поряд із царем має владу і про яку ще 600 р. до н. е., за часів Єремії, говориться в Єремії 13:18 (тут це слово часто хибно перекладають як «цариця»).

До гебрейської існували аккадська й шумерська мови; і проф. Сейс (Sayce) розповідає, що перекладачі давніх шумерських гімнів на семітську мову змінювали «жіноче й чоловіче» на «чоловіче й жіноче» і вносили інші подібні зміни, щоб надати першість чоловікам. Шумер, Аккад, Вавилонія, Аравія, Фінікія та Єгипет — усі ці дуже давні цивілізації мали риси матріархату. Сер Вільям Ремзі (Sir Wm. Ramsay) каже те саме щодо Малої Азії. Жіночу лінію походження можна довести й у ранній Греції — спартанська жінка останньою втратила свою гідність. Ще близько 450 р. до н. е. Геродот писав про лікійців: «Коли хтось запитає свого сусіда, хто він, той скаже, що народжений від такої-то матері, і перелічить предків своєї матері». Раніше вважали, що це пояснюється тим, що батько мав більше ніж одну дружину; але сьогодні наполегливо наголошують, що це не пра-

вильне пояснення. Уже грецьке слово «брат» *(adelphos)* описує спорідненість через матір, а не через батька.

63 Ми так далеко відійшли від Божого закону, що сьогодні, за британським правом, мати не є одним із батьків. За правління Едуарда VI цивільні й церковні суди спільно оголосили, що герцогиня Саффолк не є родичкою сина, якого вона народила. Англійська церква суворо виступає проти розлучення. Але коли ми читаємо в Матвія 19 постанову Господа Ісуса щодо розлучення, то бачимо, що висновок *«Тож, що Бог спарував, людина нехай не розлучає!»* ґрунтується на засновку: *«Покине тому чоловік батька й матір, і пристане до дружини своєї, і стануть обоє вони одним тілом»*. Церква ніколи дієво не втілить висновку цієї постанови [заборони розлучення, — прим. нім. перекл.], доки нехтує засновками, на яких він ґрунтується.

64 Наші гебрейські граматики й словники вказують, що майже всі збірні назви, які стосуються народів, і назви міст і поселень — *жіночого роду*. Як так сталося, тим паче що просто немислимо, щоб чоловіки за часів Христа утворили слово жіночого роду для опису такого натовпу, як той, що його нагодував Христос? За євангельською розповіддю, Він нагодував *«чотири тисячі чоловіків, окрім жінок і дітей»*. А іншого разу Він нагодував *«п'ять тисяч чоловіків, окрім жінок і дітей»*. Знову ж таки, Петро, Степан і Павло в Діях з різних нагод звертаються до натовпів *«Мужі брати»* і навіть не згадують жінок. Коли чоловік майже виключно посідає перше місце, у натовпі згадують лише його стать. Проте добре зрозуміло, що в часи, коли кровну лінію лічили через жінок, при згадці про народ чи спільноту однієї крові народи, міста, спільноти й натовпи отримували назви жіночого роду. Ці збірні назви міст, сіл тощо були жіночого роду, бо такі місця складалися з *груп будинків, які належали жінкам* і з яких ці жінки рідко виїжджали. Слово для міст у Числа 21:25, Ісуса Навина 15:45 тощо — «доньки». З тієї самої причини в Ісаї 12:6 замість «мешканці Сіону» в тексті оригіналу стоїть «*мешканка* Сіону», і подібні випадки в СЗ дуже часті.

Урок 9 — ВИБІР ЄВИ Й ВИБІР АДАМА

65 У серії корисних лекцій про «Духовну біблійну критику» д-р А. Т. Пірсон (A. T. Pierson) сказав: «В інтелектуальній царині людина вірить у щось, бо воно правдиве; у духовній царині людина знає, що щось правдиве, бо вірить у нього». Якщо з вами Дух, щоб переконати вас у правді, і якщо ви вірите в те, що сказано сьогодні в нашому уроці, тоді *прийміть правду,* живіть за нею й навчайте її інших, навіть якщо вона може цілком перевернути попередні настанови, які ви отримали, і упередження, які ви, можливо, перейняли.

66 Відкиньмо в контексті цих уроків раз і назавжди будь-яке бажання знати, «хто ж більший у Царстві Небесному — чоловік чи жінка», як негідну постановку питання. Але як жінки ми цікавимося призначенням жінки й повинні ним цікавитися. Це призначення було визначено в Едемському саду. Яке воно?

67 Прочитайте, будь ласка, Буття 2:17-18. Незадовго до розділення статей, коли Адам досяг зрілості відповідальності й мав відповідати за свою поведінку, Бог заборонив йому їсти з *«дерева пізнання добра й зла»*. Єву ще не було «утворено», як показує вірш 18; наказ було дано в другій особі однини. Що саме було цим «деревом», нам не сказано. Можна думати, що вислів «добро й зло» практично рівнозначний вислову «біль і насолода», як він трапляється в таких місцях Біблії, як 2 Самуїлова 19:35, Йова 2:10, Ісаї 7:15-16, Єремії 42:6 тощо. Наслідком непослуху Адама такому законові було б, з одного боку, відкриття чіткої різниці між «болем» і «насолодою», а з дру-

гого — сильна спокуса надалі шукати насолоди й уникати будь-якого, навіть цілющого «болю». Можливо, Бог хотів звернути увагу Адама на вищі спонуки й засади поведінки, ніж лише «біль і насолода». Ця заборона, якщо ми так її тлумачимо, мала особливе значення, бо безпосередньо передувала тому, що Бог дав Адамові жінку. Передусім слід засудити уникання болю відповідальності у стосунках статей. Воно означає занепад особи й зрештою занепад людського роду; і воно неминуче мусить приносити страждання й надмірний тягар для материнської статі.

68 Єву було «утворено» лише тоді, коли цю заборону вже було виголошено, і нам не повідомлено, чи вона потім почула її від Всемогутнього, чи дізналася про неї лише через Адама. За біблійним свідченням, вона, мабуть, чула про неї лише через Адама, коли сатана спокусив її знехтувати заповіддю; бо, повторюючи настанову, вона прикрасила мову, в одному пункті посилила формулювання закону, а в іншому послабила — а це ознаки розповіді з других рук, а не звіту з першого джерела. Зрештою вони обоє з'їли з того дерева, і Бог прийшов у прохолоді дня, щоб покликати їх до відповіді. Він запитав Адама: *«Чи не їв ти часом з того дерева?»*, і відповідь була: *«Жінка, яку ТИ дав мені, — ВОНА дала мені з того дерева, і я їв».* Потім Бог запитав жінку, і вона відповіла: *«ЗМІЙ звів мене, — і я їла».* Зверніть, будь ласка, увагу на слова, які я написала великими літерами.

69 На мою думку, слушно зіставити ці дві відповіді, бо в них ми знаходимо натяк на те, що буде далі. Обоє визнають: *«Я їв(ла)»*, і обоє правдиво називають *безпосередній* вплив, що призвів до їжі. У цьому вони нарівні. Але Адам почувається змушеним сказати більше. Була першопричина його падіння через Єву: сатана. Проте Адам, на відміну від Єви, не згадує сатану; і все ж він не мовчить про першопричину; він просто в лице звинувачує Бога, що Сам Бог є цією першопричиною — бо дав йому жінку. А найгірше те, що сатана був присутній при розмові або поблизу, і його не можна було не помітити, хіба що навмисне, якщо вже конче треба було згадати першопричину. Сатана, мабуть, так само зрадів ставленню Адама до Бога і тому, що той непрямо звинуватив Бога в нерозумності, як і ставленню Адама до нього самого, спокусника, бо той захистив його від звинувачень. Хіба не на цю подію, не на цю поведінку Адама посилається Йов (Йова 31:33), коли скаржиться: *«Якщо я, як Адам, прикривав свої провини, щоб сховати свою вину в своїх грудях …»?* Д-р Ланге (Lange) каже (див. абз. 36): «Адам мав стерегти й захищати [сад] від уже наявної сили зла». Чи не тому, можливо, Адам не згадує сатану, який зміг увійти?

> *«Адам просто в лице звинуватив Бога, що Сам Бог є першопричиною гріхопадіння, — бо дав йому жінку».*

70 Призначення — страшне слово. Доля людини може бути визначена на все життя рішенням однієї миті, і це рішення може — якщо людина не попросить Божого втручання — у наступних поколіннях стати природною схильністю її нащадків. У Писанні це урок ізраїльтян та едомитів. Життя Ісава здавалося гіднішим за життя Якова — аж до певного моменту в історії Якова. Але коли Ісав стояв на роздоріжжі двох шляхів, він вибрав тілесне підкріплення ціною свого права первородства (Буття 25:29-34). Набагато пізніше Яків прийшов до роздоріжжя двох шляхів і, навіть ризикуючи, що його, самотнього й неготового, захопить зненацька вбивчий напад брата, цілу ніч боровся за Боже благословення (Буття 32:24-32) і здобув його. Бог ще до народження цих двох бачив, які рішення кожен із них ухвалюватиме, і зробив Свій «вибір» на підставі цього передбачення. Тепер Бог — цього разу на підставі рішень Адама та Єви — от-от зробить «вибір», так само як тоді, пізніше в історії, коли Він вибрав Якова праотцем прийдешнього Месії.

71 Адам ухвалив лихе рішення. Він став на бік змія й став наклепником на Бога. Але Єва викрила характер сатани в його присутності й тим створила ворожнечу між собою та ним. Те, що сталося далі, було природним наслідком кращого вибору Єви. Бог вирішив відвести жінку ще далі від сатани. Він сказав сатані: *«І Я покладу ворожнечу між тобою й між жінкою»* (3:15). По суті Він сказав цим: «Вона вирішила зробити розрив; Я розширю цей розрив».

Багато вже сказано про славну обітницю, яка йде далі, але зупиньмося й подумаймо, що чимало тлумачів не знаходять у ній більшого значення, ніж те, що завжди буде природна ворожнеча між людиною та нижчою твариною — змією!

72 Ми не повинні забувати, що Бог у цей момент поклав ворожнечу між сатаною та жінкою. Це значною мірою пояснює цілу низку лих, пророкованих у наступному вірші (3:16), які, щоправда, за традиційним поглядом є наслідком того, що Єва ввела гріх у світ, з'ївши заборонений плід і давши його й своєму чоловікові. Ворожнеча сатани — причина страждань жінки. Більше світла на цей пункт дадуть наступні уроки.

73 *«Між насінням твоїм і насінням її»,* — додає Бог до цих слів, звернених до сатани, щодо жінки. Попри поширений сьогодні наголос на «загальному батьківстві Бога» та «загальному братерстві людей», що частково правдиве, ми, які шануємо Писання як авторитет, не повинні забувати, що й сатана, так само як Бог, має своїх дітей — моральних і духовних злочинців — серед людей. *«Добре насіння — це сини Царства, а кукіль — сини лукавого».* В Івана 6:70 сказано: *«Чи не Я вибрав вас, Дванадцятьох? Та один із вас диявол».* Коли юдеї заявили: *«Одного Батька маємо — Бога»,* Ісус відповів: *«Коли б Бог був Отець ваш, ви любили б Мене. … Ви від батька — диявола»* (Івана 8:41-44). Навіть апостол любові, Іван, не каже, що всі люди — діти Божі, а застерігає: *«Діти, нехай ніхто вас не зводить! Хто чинить праведність, той праведний, як праведний Він. Хто чинить гріх, той від диявола, ... Діти Божі й діти диявола явні ось у цьому»* (1 Івана 3:7-8, 10). Бог не приймає й не визнає невідроджених «незаконнонароджених» дітей (Євреїв 12:8) занепалої церкви Своїми дітьми.

74 *«Він* [насіння жінки] *розчавить тобі голову, а ти, ти розчавиш йому п'яту».* У старіших перекладах стоїть слово «має» (soll), але задля ясності в обох місцях має бути «буде» (wird). Це форми майбутнього часу, а не наказового способу. Бог не наказує сатані розчавити п'яту нащадка жінки; Він лише пророкує, що це станеться. Пророцтво стосується особливо великого ворога сатани, Ісуса Христа, народженого від Діви Марії; але воно стосується й усіх віруючих, бо апостол Павло каже (Римлян 16:20): *«А Бог миру незабаром розчавить сатану під ногами вашими».* Ми продовжимо цю тему в нашому наступному уроці.

Урок 11 — ЄВА ТА ЇЇ НАКЛЕПНИКИ

82 Якби обсяг цієї книжки дозволяв, я могла б додати до коментаря каноніка Пейн-Сміта (Payne-Smith) цікаві міркування інших коментаторів, які розглядають віру Єви в те, що Каїн був Тим, Хто має прийти, — Месією. Особливо цінні коментарі д-ра Петера Ланге (Peter Lange) з Боннського університету та його видавця й перекладача д-ра Тейлера Льюїса (Tayler Lewis). Останній пише: «Помилка Єви, яка застосувала цей вислів до того, хто був радше прообразом антихриста, ніж Відкупителя, не повинна шокувати нас — тих, кому Бог завіту об'явлений як Істота настільки трансцендентно інша, — так сильно, щоб це вплинуло на тлумачення тексту. Обмеженість пізнання Єви і, можливо, брак у неї належного розрізнення між божественним і людським ставлять

напруженість її надії та суб'єктивну правдивість її мови в тим яскравіше світло. Якби її передані слова тоді не містили жодного натяку на обіцяне насіння жінки, раціоналісти, безсумнівно, навели б це як доказ, що вона нічого не могла знати про таке пророцтво і що, отже, Буття 3:15 і Буття 4:1 мусили написати різні автори, які нічого не знали один про одного або суперечили один одному».

83 Не лише Адам, а передусім саме Боже Слово каже, що Єва була *«матір'ю всіх живих»*. Деліч (Delitzsch) зауважує з цього приводу: «Обітниця справді говорить про насіння жінки. Перед лицем смерті, якою йому загрожено, жінка означає для Адама запоруку для обох — і для тривання, і для перемоги людського роду». Аспект, що всі віруючі є «насінням жінки», д-р Монро Ґібсон (Monroe Gibson) коментує запитанням: «Хто її насіння?», і відповідає: «Багато поверхових читачів думають, що її насіння — це все людство. У певному сенсі, звісно, усе людство є «насінням жінки», але якщо воно охоплює все людство, то що тоді означає насіння змія? Хіба не цілком очевидно, що «насіння жінки» не може означати все людство, а просто тих, хто не лише буквально, а й духовно є «насінням жінки», — тих, хто стоїть на боці добра, на боці Бога й праведності? Ті, хто протилежного духу, — це насіння змія, «діти диявола». Так само, коли ми читаємо: «*І назвав Адам ім'я своїй жінці: Єва, бо вона стала матір'ю всіх живих*» [3:20], більшість читачів розуміють це так, що вона була матір'ю всіх людей. Але навіщо йому давати їй ім'я, яке висловлює щось настільки очевидне? З другого боку, якщо розуміти «живих» у духовному, як і в буквальному сенсі, як тих, хто «живий для Бога», хто матиме «життя», яке Бог дає через Свого Сина, — як гарно тоді сходяться всі натяки! «Насіння жінки», «мати живих», «родовід Адама». У гебрейській мові, власне, немає теперішнього часу, лише минулий і майбутній. Тож коли вжито майбутній час, він може позначати теперішнє, що триває в майбутнє. Отже, тут сказано не лише «Я покладу ворожнечу», а й: Я кладу ворожнечу між тобою й жінкою. Діло почалося ... Вона — первісний тип і представниця всіх окремих людей, що творять Церкву Божу» (*The Ages before Moses,* с. 122).

84 Порівняймо тепер чотири місця Біблії з багатьох, які я могла б вибрати. Бог каже Авраамові (Буття 22:16-18): *«Я присягаю Собою … насінням твоїм благословляться всі народи землі через те, що ти послухався Мого голосу»*. Ісакові Він каже: *«Нащадками твоїми благословляться всі народи землі через те, що Авраам послухався Мого голосу й зберігав Мої постанови»* (Буття 26:4-5). Якову Він сказав те саме (Буття 28:14). Давидові Він каже: *«Тоді Я поставлю твого нащадка по тобі … і Я зміцню його трон навіки»* (1 Хроніки 17:11-12). Потім, Галатів 3:29: *«А коли ви Христові, то ви насіння Авраамове й спадкоємці за обітницею».* Чи була для Авраама, Ісака, Якова й Давида особливою честю згадка як частин цього потоку благословення, що мав зійти на людство? Тоді добре нам пам'ятати, що джерело цього благословення (з людського боку) — Єва, про яку Бог сказав сатані: *«Я покладу ворожнечу між тобою й між жінкою; ... її насіння ... розчавить тобі голову».* Обітниця шанує Єву так само, як Авраама, Ісака і Якова, і ця честь не могла випасти їй з іншої причини, ніж їм, а саме — через досконалість, знайдену в ній.

85 У нашому наступному уроці я покажу, що НЗ навчає: саме Адам, а не Єва, приніс у світ гріх і смерть через гріх. Але як тоді пояснити цей наклеп на характер Єви? Звідки він походить? Я думаю, що відповідь на ці запитання досить проста. Історично найдавніше певне звинувачення жінки як джерела всякого зла — це язичницький грецький міф про Пандору. За Гесіодом, який жив близько 800 р. до н. е., Юпітер розгнівався, бо Прометей (його ім'я означає «передбачення») викрав вогонь з неба, і з помсти наказав Гефестові зробити гарну жінку. Мінерва прикрасила її всіма дарами, і її назвали Пандорою (означає «обдарована всім»), але Меркурій дав їй підступний дух. Її привели до Епіметея («думка заднім числом»), який усупереч застереженням

прийняв її за відсутності Прометея. Коли її прийняли між людьми, Пандора відкрила посудину й випустила всі лиха людства, за винятком оманливої надії. Є багато варіантів цього міфу, але всі вони навчають одного погляду: жінка — джерело людських лих.

86 Міжзавітна доба, час між СЗ і НЗ, була в юдейській історії «часом змішування», бо юдеї намагалися узгодити вчення СЗ та звичаї юдеїв із грецьким язичництвом. Архідиякон Фаррар (Farrar)[3] розповідає, що «Палестину в той час оточував пояс грецьких міст, у яких багато юдеїв вільно змішувалися з язичницьким населенням. У самому Єрусалимі зростає заможна й могутня партія, тісно пов'язана з грецькими царями Сирії та Єгипту. Зачаровані привабами грецького життя й грецької літератури, вони хотіли перейняти гелленістичні ідеали й стерти найістотніші відмінні риси юдейського життя й віри. Цю напівневіруючу добу описували як «дні змішування»».

87 Тож нічого незвичайного, що в цей час намагалися примирити переказ про Пандору з розповіддю про Єву в книзі Буття; і найдавніша збережена згадка про Єву як джерело зла міститься в апокрифічній книзі, відомій як *Ecclesiasticus, або Премудрість Ісуса, сина Сирахового*. Ця книга, сумнівний палестинський твір непевної дати, була первісно написана гебрейською, ймовірно близько 250 р. до н. е., але вже рано перекладена в Єгипті грецькою, і вона містить такі слова: «Від жінки — початок гріха, і через неї ми всі вмираємо» (25:24). Теннант (Tennant) розповідає, що «Ісус, син Сирахів, був попередником талмудичного вчення про гріхопадіння».[4] Я незабаром покажу в уривках, що це талмудичне вчення каже про Єву, — тож, будь ласка, не забувайте цього пункту.

> *«Найдавніша збережена згадка про Єву як джерело зла міститься в апокрифічній книзі, відомій як Ecclesiasticus, або Премудрість Ісуса, сина Сирахового».*

Пізніші юдейські автори докладніше розглядають провину Єви. Особливо в Александрії робили спробу узгодити Святе Письмо з грецькими язичницькими вченнями. На шкоду християнському богослов'ю, після завершення грецької версії СЗ в Александрії (розпочатої 285 р. до н. е.) ці юдейські, не натхненні Богом писання, звані *«Апокрифами»*, — усі написані грецькою, а не гебрейською, — було включено до цієї версії, якою церква користувалася з виключенням гебрейських писань. Багато отців церкви цитували апокрифи як авторитетні; і всі вони зазнали впливу їхніх учень. І так легко стається, що характер міфологічної Пандори приписують Єві. Жодне висловлювання про характер Єви не можна простежити далі, ніж до «днів змішування».

88 Іриней, 177 р. н. е. єпископ Ліона, згідно з ученням Бен Сири та інших юдеїв, каже про Єву: «Ставши неслухняною, вона стала причиною смерті і для себе самої, і для всього людства». Але кількома роками пізніше Тертуліан Карфагенський особливо суворий; він покладає гріх Єви на всіх християнських жінок такими словами: «І ти не хотіла знати, що ти — Єва? Ще живе в цьому світі Божий вирок над твоєю статтю; отже, мусить ще жити й твоя провина. ЦЕ ТИ ВІДЧИНИЛА ДИЯВОЛОВІ ВХІД, ти зламала печать того дерева, ти перша покинула Божий закон, ти також звабила того, до кого диявол не зміг наблизитися. Так легко ти повалила на землю чоловіка, образ Божий. Через твою провину, тобто заради смерті, мусив померти й Син Божий». Але хіба людство без жінки коли-небудь побачило б, як Син Божий приходить у світ, щоб померти чи проповідувати чоловікам?

89 Багато богословських поглядів нашого часу свідчать про формувальну руку Тертуліана, бо, якщо скористатися стислим висловом *Lippincott's Biographical Dictionary*: «Він здобув великий вплив серед християн свого часу». Чимало його літературних творів збереглося до сьогодні. Якщо

починати з такого погляду на жінку (через постійну «провину» вона виключена з участі в заслугах спокутної жертви Христа за гріхи), то не дивно, що наступне місце Писання, яке ми розглянемо (Буття 3:16), тлумачили згідно з ученням Талмуду й Тертуліана як вічне Боже прокляття над усією жіночою статтю.

Урок 46 — ЗАЙВІ ВИПРАВДАННЯ ПАВЛОВОЇ ЛОГІКИ

346 Яку ж альтернативу маємо ми до того розуміння, що Павло дає поради, доречні для великої скрути, — і що він *не* обстоює постійного мовчання й покори жінки? За коментаторами, це зводиться до твердження, що апостол, який, з одного боку, приділяв так багато часу боротьбі з «юдейськими байками» юдаїстів, з другого боку, сам був дуже глибоко сформований саме цією школою, — бо неминуче виходить, що Павло тут щедро аргументує несерйозною юдейською софістикою, хіба що ми дійдемо висновку, що це *інші* пронизали вчення Павла своєкорисливою софістикою. Кальвін, наприклад, пише про аргумент «Адама створено першим»: «Але підстава, яку Павло для цього наводить, а саме — що жінка стояла на другому місці в порядку творіння, здається не надто сильним аргументом на користь її покори, бо Іван Хреститель за часом був перед Христом, а все ж за рангом був набагато нижчий», — і Кальвін міг би додати: «Кожен чоловік має матір, яку створено раніше за нього самого, а все ж її вважають нижчою». Або, якщо Павло посилався на первісний акт творіння: «Корів створено раніше за чоловіків — навіть раніше за богословів, — отже, чоловіки мусять бути підпорядковані коровам». Я зі свого боку радше готова припустити, що це коментатор скористався негідною софістикою, ніж повірити, що це зробив Павло.

347 Якщо прийняти погляд, що Павло нав'язує рабинські вчення, то, як пише Каліш (Kalisch), «Новий Завіт ... ще суворіший за Старий; бо тоді як він наказує жінці «навчатися в тиші з повною покорою, але не навчати й не панувати над чоловіком, а мовчати», у Старому Завіті вона була допущена до найвищого учительського служіння — служіння пророків, як Маріям, Девора й Хулда». Проте я радше повірила б, що коментатор помиляється, ніж що поняття «Євангеліє» — «Добра звістка» — проголошує жінкам гноблення в такий спосіб, якого не накладав старозавітний закон.

348 Іноді коментатор, задоволений Павловими *настановами,* але збентежений його *способом аргументації,* намагається виправдати Павла. Проф. Рейнольдс (Reynolds) каже про вірш 13: «Цей аргумент може здаватися для наших вух надуманим, коли його вживають, щоб засудити жіночу претензію на інтелектуальну перевагу. Проте тоді це був поширений метод — шукати й знаходити в Писанні конкретний вираз майже всіх філософських поглядів». Це звучить дуже мудро. Але я звикла вірити, що Святий Дух спонукав до написання Павлових писань; і я не вірю, що Дух потребував студіювати рабинські нісенітниці, щоб обґрунтувати підставу для мовчання й покори жінок. Брак розумних підстав справді мусив бути фатальним, щоб Павло вдовольнився такими аргументами, які йому тут приписують!

349 Апостол, який із могутньою логікою написав Послання до римлян і який або написав ясні аргументи Послання до євреїв, або був учителем того, хто їх написав, не мав потреби вдаватися до того, що він сам зневажливо називав «юдейськими байками», — і від чого застерігав Тимофія, — щоб знайти привід змусити жінок мовчати. Якби він хотів змусити їх мовчати, то мав би для цього *чесну* підставу і зміг би знайти доречну мову, щоб цю підставу викласти. Тяжка відповідальність лежить на тих, хто віддає Павла на посміх, а Біблію — на недовіру щодо її вартості, намагаючись підтримувати софізми кульгавими виправданнями Павла. Я ні на мить не погодилася б, що апостол, чи й Біблія загалом, потребують виправдання. Щойно коментатори будуть готові облишити

спроби довести егоїстичні й упереджені висновки, слова Павла стануть цілком ясними й переконливими в християнському сенсі. Я показала, що Павло не аргументував на користь покори жінки чоловікові; ані на користь того, що Єва була більш винна, ніж Адам. Він радив лише тимчасовий «спокій» жінок у церкві, бо за несприятливих обставин існувала особлива небезпека для церкви й жінки. Тривали переслідування за Нерона, і цноті християнських жінок загрожувала небезпека.

> *«Якби Павло хотів змусити жінок мовчати, то навів би для цього чесну підставу і знайшов би доречну мову, щоб цю підставу викласти».*

350 Проте проф. Ремзі (Ramsay) далі наполягає на висновку, що Павло хотів змусити всіх жінок на всі часи мовчати й коритися, і називає (у *The Expositor,* 1909) мову Павла в цьому місці

> *«... дивним прикладом того, як юдеї зазвичай виводили аргументи з Писання й перекручували та мучили його слова, щоб підкріпити погляди, які вони обстоювали. Навіть там, де Павло висловлює правду, яку ясно бачить безпосередньою й непомильною інтуїцією, він часом залучає зі Старого Завіту аргументи, які видаються нам дуже штучними й як аргументація досить нікчемними. Юдейська думка аргументувала зовсім інакше, ніж ми; і своєю лінією аргументації вона часто видається нам чужою. Але ми не повинні ототожнювати правдивість погляду з чинністю аргументації чи доходити висновку, що, оскільки аргумент такий непереконливий, то й погляд неправдивий. Відповідно ми можемо відкласти аргумент, що випливає з поведінки Адама та Єви, як непривабливий для нашого мислення й ледве зрозумілий для нас. А наскільки він зрозумілий, він у судженні сучасних читачів не може зміцнити Павлової справи. Але його справа цілком незалежна від аргументації».*

351 Я дуже рада, що «в судженні сучасних читачів» справу покори й мовчання жінок аргументація, яку *приписують* Павлові, не зміцнила, бо тепер я сподіваюся, що коментатор незабаром розпізнає: така слабка аргументація зовсім не походить від Павла, а є ділом фальсифікаторів Павлових слів. Не Павло перекрутив Писання, а чоловіки викрутили Павлові аргументи зі згоди з Писанням. Проте є надія, коли тлумачі вже почнуть розпізнавати перекручення в мові. Проф. Ремзі виходить з того, що Павлова аргументація погана, але висновок з поганої аргументації правдивий. Але погане дерево не може родити добрих плодів. Коли вже розпізнають, що панування чоловіка над жінкою подібне до власності, набутої з вадливим документом на право власності, чоловіки не зможуть боротися проти свого винного сумління; а жінка має Бога на своєму боці. З цього ми робимо висновок: з двох можливостей — або (1) погодитися, що Павло аргументував на користь чогось зовсім іншого, або (2) твердити, що Павло аргументував нечесно, перекручуючи Писання (задля мовчання й покори жінки), — набагато шанобливіше щодо Павла й благоговійніше щодо Бога та Його Слова відкинути останній погляд і прийняти перший.

352 Я показала, що в Павлових словах до Тимофія про жінок можна знайти злагоджене, доречне значення, цілком на противагу уявленню, що він продовжує рабинську софістику. Проф. Ремзі ж, щоб не цитувати ще інших подібних поглядів, звинувачує Павла в «штучному, дивному способі аргументації», щоб підкріпити (перейняте з рабинізму) вчення, що жінка підпорядкована чоловікові. Ніхто не може заперечити, що штучний, дивний спосіб аргументації було застосовано, щоб за допомогою цього тексту з Послання до Тимофія нав’язати таке вчення. Це очевидно. Але я заперечую, що Павло винен у тому, що Боже Слово було сфальшоване. Я бачу провину в «юдаїстах» усередині ранньої церкви; а коментатори-чоловіки зі (може, несвідомих) своєкорисливих

причин перейняли цю готову, штучну, дивну аргументацію «юдаїстів», чий шкідливий вплив на церкву Павло сам щодня поборював упродовж усього свого служіння. Він застерігав від них і пророкував про них так: *«Бо я знаю, що по відході моїм увійдуть до вас люті вовки, які отари не щадитимуть»* (Дії 20:29). Він викривав їх та їхні вчення в кількох своїх посланнях незліченну кількість разів; а після Павла Петро застерігав християн від тих, хто перекручує слова Павлових послань «на власну загибель» (2 Петра 3:15-16).

353 Павло каже про себе в 2 Коринтян 4:1-2: *«Тому, маючи це служіння, … ми* [відкинули] *таємні діла сорому, не ходимо в хитрощах і не перекручуємо Божого слова».* Отже, щоб прийняти погляд, що Павло вдався до «штучної, дивної аргументації», яка була притаманна тодішнім «юдаїстам», ми мусимо повірити в набагато більше, ніж лише в те, що Павло «перекручує й мучить мову Писання» (щоб ужити слова проф. Ремзі). Ми мусимо повірити, що Святий Дух, Який надихав Павлові писання, поступився духові неправди і що Павло, коли писав це висловлювання про себе, не був чесним; але такої думки про Павла я не маю.

Урок 47 — ЗАВЕРШАЛЬНІ ЗАУВАГИ ПРО РОЛЬ ЧОЛОВІКА ЯК ГОЛОВИ

354 Отже, якщо роль чоловіка як голови не означає панування чоловіка, то чому дружину закликають «коритися» своєму чоловікові, а не чоловіка — своїй дружині? Тому що власне значення слова «покора» стосується не підневільного служіння, а примирення. Там, де панує або підозрюється кривда, християнський спосіб завжди полягає в тому, щоб закликати скривдженого дбати про мир, якщо можливо, доки кривдник не навчиться кращого. Прочитайте з цього приводу 1 Петра 2:18-23: зверніть увагу на перехід до 3:1, особливо на слова «так само». «Покора», якої вимагають, стосується впертого, невіруючого чоловіка. Так апостол Павло в Ефесян 5 закликає дружину, яка радше терпить кривду, до низки обов'язків, підсумованих у слові «покора», а чоловіка — до іншої низки обов'язків, бо саме він радше схильний до гноблення. Чоловік має виявляти ту любов, яка віддає себе для блага іншого.

355 Але коментатор хибно тлумачить *намір,* з яким Павло вживає слово «покора». Це можна унаочнити так: у Китаї матері століттями почувалися змушеними бинтувати ноги своїм дівчаткам, щоб підготувати їх до шлюбного ринку. Цей звичай тепер поступається людяним впливам християнської релігії, і матері за підтримки чоловіків своїх родин відмовляються бинтувати ноги своїм донькам і часто розбинтовують власні ноги. Але мати вільні ноги — це *одне* для доньки, чиї ноги *ніколи* не бинтували, і зовсім інше для матері, чиї ноги *роками забинтовані*. Причина в тому, що саме ті пов'язки, які так ослабили й скалічили ноги, з часом стали *необхідною опорою* для ослаблених кінцівок; тому лікарка-місіонерка, розбинтовуючи ноги китайської матері, мусить зняти старі пов'язки, а *потім накласти свіжі,* — цього разу прив'язуючи кожен окремий палець до його власної шини, — лише доти, доки ногу можна буде звільнити від будь-якої опори.

356 Останнє — це, щоправда, теж бинтування, але воно відбувається з *протилежним наміром*, ніж первісне бинтування ніг. Ідеться про відновлення втраченої свободи, тоді як старе бинтування агресивно й наступально відбирало свободу. До того ж це за своєю природою процедура, цілком непридатна для дівчинки, чиї ноги ніколи не бинтували. Чи було б тепер чесно чи правдиво через це *тимчасове лікування,* яке проводить лікарка з метою повної свободи, робити висновок, що лікарка вважає бинтування ніг корисним? Але саме в такому сенсі Павла хибно тлумачили ті, хто хоче виправдати чоловіче панування. Вони ігнорують заявлену Павлом мету; вони

мовчать про його ясні висловлювання в інших місцях про *«славну свободу дітей Божих»;* вони зневажають застереження, якими Павло захищає свої слова, і перекручують їхній сенс.

357 Такі висловлювання, як *«Нема юдея, ні грека, нема раба, ані вільного, нема чоловічої статі, ані жіночої»*, у їхньому розумінні несуть мало авторитету; але оскільки Павло двічі нагадав жінці, що її чоловік — її «голова» («опора», див. абз. 282), ці тлумачі хочуть знову назавжди накласти на жінок тягарі гноблення, які Павло хотів зняти з їхніх зігнутих спин. Це хибне зображення наміру апостола спонукало багатьох людей неповажно глузувати з Біблії та з Павла; і відповідальність за це несуть фальсифікатори того, що мав на увазі Павло. Павло говорить не як «старий холостяк», а як уста Божі. Він також не працює під отруйним подихом рабинської освіти. Павло говорить під впливом Святого Духа, і ті, хто хоче правильно його зрозуміти, легко можуть зрозуміти його з допомогою Духа. Будь-яке інше зображення його слів неповажне.

358 Апостол, розпізнаючи труднощі під язичницькою владою та під несправедливими до жінок цивільними законами, пояснює тепер насамперед, що всередині церкви пов'язки гноблення треба зняти, але узи шлюбу треба дбайливо зберігати (*«Шлюб у всіх нехай буде чесний»*); дружини мусять бути терплячими; а чоловіки, щоб лишитися в цьому образі, мусять ніби бути окремими шинами для кожної зламаної й розбитої жінки. Революційна етика християнської любові незабаром довершила б усе інше. Як і його Учитель, Павло прийшов, щоб своїм Євангелієм *«проголосити полоненим визволення»,* — а не звіщати полоненим полон. Мета Павла для жінок, так само як для чоловіків, — *«славна свобода дітей Божих»,* і він пояснює її знову й знову в багатьох відношеннях; а коли жінки вже досягнуть цієї мети, *метод* стає застарілим і втрачає значення. У християнських країнах, у справжніх християнських домах особливі настанови дружині «коритися» своєму чоловікові недоречні, — метод виконав своє діло; гноблення зникло; свободу здобуто.

359 Погляньмо тепер на Ефесян 5, вірш 22: *«Дружини, [коріться] своїм чоловікам, як Господеві».* Зверніть насамперед увагу, що слів у квадратних дужках у тексті оригіналу немає. На дружин покладено той самий обов'язок, що вже у вірші 21 на всіх християн, і це означає не розширити обов'язки дружини до невизначеної міри, а обмежити їх. Форма відповідає Колоссян 3:18, де ми знаходимо такий самий перелік обов'язків: *«… як личить у Господі».* Для Павла покора могла перейти межу того, що «личить». Бо коли до нього прийшли фальшиві брати й дали йому лиху пораду, він заявив: *«Ми ані на годину не поступилися їм покорою».* Ба більше, цей апостол, який навчав усіх віруючих «коритися один одному», як це робив і Петро (1 Петра 5:5), каже навіть про Петра: я *«опирався … йому особисто, бо він заслуговував осуду»* (Галатів 2:3-5, 11). *Беззастережної* покори іншому Біблія ніколи не накладала ні на християнина-чоловіка, ні на християнку-жінку.

> *«Беззастережної покори іншому Біблія ніколи не накладала ні на християнина-чоловіка, ні на християнку-жінку».*

360 Поет Джон Мілтон (John Milton) обстоює для жінок зовсім інше вчення, ніж апостол Павло:

> *«To whom thus Eve, with perfect beauty adorn'd:*
> *'My author and disposer, what thou bidd'st*
> *Unargued I obey: so God ordains;*
> *God is thy law, thou mine; to know no more*

> *Is woman's happiest knowledge, and her praise.'»*
>
> *[Якій Єва, прикрашена досконалою красою, так відповіла:*
>
> *«Мій творче й владарю, що ти велиш,*
>
> *Без суперечок я слухаюсь: так велить Бог;*
>
> *Бог — твій закон, ти — мій; не знати більше —*
>
> *Найщасливіше знання жінки і її хвала».]*

Таке вчення ставить чоловіка на місце Бога. Це дух антихриста, який *«сідає в храмі Божому й показує себе, що він Бог»* (2 Солунян 2:4). Воно також навчає жінку того найогиднішого для Бога з усіх гріхів — ідолопоклонства.

361 Якщо апостол не накладає «покори» окремо на чоловіків як таких, то він не робить цього тому, що має привід покласти чоловікові на серце ще важливіші обов'язки. У вірші 23 цього уривка з Послання до ефесян він каже йому, що той, як і його Господь, має бути для своєї дружини *«спасителем тіла»*. Якою вільною й невинною Павло бажає її бачити! Вірш 25 навчає цілковитого зречення себе заради неї, за прикладом Христа. Вірш 26 — щоб тіло своєї дружини через свою власну очищену й освячену тілесну природу *«освятити, очистивши»,* аби зрештою *«без плями й без зморшки»* (вірш 27) поставити її перед Христом, — вільною від усякої моральної шкоди через його поведінку. Вірш 28 навчає його любити свою дружину, як він любить власне тіло, тобто живити її й піклуватися про неї. Протилежна поведінка — гноблення через пожадливість — означає ненавидіти її. Вірш 31: він (а не вона) має покинути всіх інших і пристати лише до неї (див. абз. 45-64).

362 Єдиним століттям жінки в християнській церкві був апостольський час і трохи після нього. Проф. Ремзі (Ramsay) у своїй цінній книжці *The Church in the Roman Empire* пише:

> *«Вселенський і католицький тип християнства закріпився у своїй неприязні до значення й публічного служіння жінки. З неприязні виросла огида, і є ймовірність, що ця неприязнь сягає ще першого століття, а до середини другого століття переросла в огиду».*

Зі зростанням цієї огиди ми можемо бути певні, що докладали всіх можливих зусиль, щоб знайти виправдання для мовчання й покори жінок; а «юдаїст» був напоготові, щоб дати метод: викривлюючи й перекручуючи Писання, особливо слова Павла, змусити його навчати такого. Тут ми маємо в кількох словах історію тієї «штучної, дивної аргументації», яка дає змогу виводити з наведених Павлом аргументів позірні висновки; аргументів, які, коли їх правильно прочитати й неупереджено витлумачити, привели б до зовсім іншої оцінки апостола Павла та його вчення щодо «жіночого питання».

> *«Єдиним століттям жінки в християнській церкві був апостольський час і трохи після нього».*

Урок 66 — ЗАСНУВАННЯ ХРИСТИЯНСЬКОЇ РОДИНИ

519 За звичайно вживаною хронологією Старого Завіту (хронологією Ашера (Usher)) Авраам народився 1996 р. до н. е., а Сарра була на десять років молодша (Буття 17:17). Отже, цей дім віри жив приблизно так само задовго до Христа, як ми живемо після Христа. Та сама хронологія відносить час Єви, коли було дано обітницю про переможне насіння, до 4004 р. до н. е. і таким чином

розміщує час Авраама й Сарри приблизно на півдорозі між цією пам'ятною обітницею та народженням насіння жінки.

520 Від часу Єви до Авраама (спершу званого *Аврамом*) Бог, очевидно, не брав до уваги насіння чоловіка як учасника родоводу прийдешнього Месії. Тим часом людство, принаймні в тій частині світу, скасувало лічбу нащадків за жіночою лінією походження; і багато з того, що позначало давню гідність жінки, зникло. Проте якимсь методом треба було записати слід прийдешнього Месії — на додачу до загального твердження, що Він буде насінням жінки; і тепер починає світати щодо народу, до якого Він належатиме, коли з'явиться. Водночас Бог мав намір приготувати цей народ, щоб він прийняв Його.

521 Авраама та його дружину Сарру було покликано піти від їхніх ідолопоклонницьких рідних (Буття 12:1-5; Ісуса Навина 24:2-3). Коли вони прибули до Ханаану, Бог почав їхнє релігійне виховання, щоб піднести їхні надії на вищий рівень і пов'язати їх з їхніми майбутніми нащадками. Нам добре буде уважно вивчити це приготування колишньої язичницької родини як голови всіх домів правдивої віри на всі часи. Цю родину цілком можна назвати першою християнською родиною, бо її навчили вірити в Христа, Який має прийти (як вірила Єва), — так, як ми віримо в Христа, Який прийшов і прийде знову.

522 Ми часто бачили, як зводять дуже високі будинки, яких так багато у великих містах Америки і які сьогодні дедалі частіше з'являються по обидва боки океану. Їхня конструкція зовсім інша, ніж у менших будинків. По-перше, виймають набагато більше землі, щоб звільнити місце для глибокого й міцного фундаменту; потім кожна балка й кроква — із заліза, добре заклепана, як у будівництві мостів. Бог хотів заснувати й звести перший дім віри як взірець для християнських домів на всі часи. Він копав глибоко, міцно поклав Своє велике каміння основи й добре склепав усі балки Своєї будівлі. Розгляньмо, як Він діяв.

523 Бог обіцяє Авраамові нащадків, численних, як зорі небесні, і водночас не дозволяє Саррі народити бодай одну дитину. Йому знадобилося сто років, щоб приготувати Авраама стати батьком, і дев'яносто років, щоб зробити Сарру придатною до материнства. *«Безбожні — як та полова, що вітер її розвіває»,* — каже Бог, і *«Народжене з тіла є тіло».* Шановану родину не засновують на самій лише полові. Біблія навчає нас: коли Бог бажає численного потомства, Він ставить упорядкування народження нащадків під Свій власний контроль. Усе залежить від якості; велика родина ізмаїльтян чи филистимлян — не благословення для світу; та й така родина однаково недовговічна; порок, злочин і війна незабаром доводять її до межі загибелі.

524 *«А Сарай, Аврамова жінка, не народжувала йому»* (Буття 16:1). З одного боку, була обітниця *«насіння, як порох землі»* (Буття 13:16), таке численне, а з другого боку — неплідна жінка. Що це означало? Саме це: якість у Бога — це все, навіть коли кількість є бажаною метою. Мабуть, для Авраама на першому місці була передусім чуттєва радість від Сарриної краси (Буття 12:11-14), за якою чатувала пожадливість тіла, що спонукала язичника Аврама одружитися зі своєю зведеною сестрою; потім до цього домішався погляд у майбутнє, натхненний Божим проводом і обітницями, і Авраам бажав спадкоємця, якому міг би залишити набуте багатство і який увічнив би його ім'я (Буття 13:2; 15:3). Тоді Бог підніс його прагнення до прекрасніших світів, ніж Ханаан, — до *«міста, що має основи, що його будівничий і творець — Бог»* (Євреїв 11:10), і зрештою, коли його тіло «омертвіло» для всіх чуттєвих пожадань (Римлян 4:19), народився син — зі святого бажання благословити світ, на виконання Божої обітниці щодо його насіння (Буття 12:3; 22:18). Це святе бажання відповідало Божому бажанню благословити світ через Авраама й Сарру.

> *«Якість у Бога — це все, навіть коли кількість є бажаною метою».*

525 Цей випадок примітний і нагадує нам, що Ревеці, коли Ісак одружився з нею, знову не було дано народжувати дітей, доки вище прагнення не витіснило тілесного бажання. Спадкоємець Авраамових обітниць, Ісак, *«молився до Господа за свою жінку, бо вона була неплідна. І Господь вислухав його»* (Буття 25:21), — і так з'явилися Ісав і Яків. Обітницю Авраамові благословити всі роди землі в їхньому випадку перенесено на Якова; і дружина, яку вибрав Яків, Рахиль, теж не могла народжувати дітей, доки не помолилася про це; щось більше, ніж чуттєва пожадливість чи людське честолюбство, мусило ввійти в народження багатообіцяльних нащадків. *«І згадав Бог про Рахиль, і вислухав її»* (Буття 30:22), і вона народила того, у чиєму характері не записано жодної вади, — Йосипа, видатну особу, яка врятувала всю свою родину від голодної смерті; його сини, Єфрем і Манасія, були головами двох племен, довкола яких гуртувалися інші вісім, що утворювали десять племен Ізраїля; тож *«Ізраїль»*, на відміну від «Юди», пророки пізніших епох старозавітної історії часто називають «Єфремом» (Єремії 31:18 тощо).

> *«Щось більше, ніж чуттєва пожадливість чи людське честолюбство, мусило ввійти в народження багатообіцяльних нащадків».*

526 Так було знову, коли Бог бажав визволителя для Ізраїля. Мати Самсона *«була неплідна й не народжувала»,* і коли їй нарешті з'явився ангел і дав настанови щодо прийдешньої дитини, маємо підстави вважати, що вона та її чоловік молилися в цій справі, — тим паче що ми знаємо, що Маноах, батько, молився про конкретніший провід щодо виховання очікуваної дитини (Суддів 13:8). Далі ми доходимо до того надзвичайно прекрасного характеру — засновника пророчих шкіл, Самуїла. Він прийшов не у відповідь на тілесне бажання, а у відповідь на палкі молитви Анни (1 Самуїлова 1:20). Бог (і в цьому випадку) не давав їй народжувати дітей, доки її бажання не було освячене. Таким, можливо, був досвід і багатьох інших матерів, хоч про це окремо й не записано, які в давніші часи народжували видатних дітей.

527 Тепер ми переходимо до Нового Завіту, щоб навчитися того самого уроку з досвіду Єлисавети. Бог от-от мав приготувати предтечу для приходу Христа у світ. Він вибрав родину Захарія та Єлисавети й одразу виключив можливість мати дитину від тіла, щоб Єлисавета могла народити дитину, народжену зі святого, нееротичного бажання. Він чекав довго — доки не припинилися всі тілесні пожадання; тоді послано ангела, щоб звістити їм: *«Не бійся, Захаріє, бо почута молитва твоя, і жінка твоя Єлисавета сина тобі породить ... Бо він буде великий перед Господом; ... і наповниться Духом Святим ще від утроби своєї матері»* (Луки 1:13-15). Так у світ народжувалися великі люди, тобто люди, великі перед Богом, хоча світ може зневажати їх, як Ірод зневажав Івана Хрестителя, спершу ув'язнивши, а потім стявши його.

> *«Так у світ народжувалися великі люди, тобто люди, великі перед Богом, хоча світ може зневажати їх».*

Додаткова примітка

Існує надзвичайно примітна різниця між Божим наміром у поводженні з цими батьками святих нащадків і цілями, яких прагнуть сучасні засоби «контролю народжуваності». Дві фази бажання змагаються за вияв, і Бог постановляє, що для святих нащадків тілесне бажання минає й замінюється прагненням нащадків, яке духовно виявляється в молитві й благанні. Натомість сучасні засоби, створені людьми, применшують вияв прагнення нащадків і дають повну волю безвідповід-

альному тілесному бажанню. «Низького походження» справді був би нащадок таких союзів, якби йому зрештою взагалі дозволили народитися.

Урок 100 — ПРАВО ПЕРВОРОДСТВА ЧИ СОЧЕВИЧНА ЮШКА?

829 Те хибне вчення, що походить від талмудичних «десяти прокляттів Єви» (див. абз. 106), — нібито Бог карає жінок у певні часи муками за гріх Єви, — це лихий і жорстокий забобон, який не має опори в Писанні й негідний нашого розуму. Буття 3:16 дає прикриття для чоловічої егоїстичної й лицемірної хтивості в подружніх стосунках, коли цей вірш викривлено й хибно читають так: *«Твоє прагнення нехай буде до твого чоловіка»* (Luther, німецький переклад Біблії). До того ж це вчення — карикатура на Божу справедливість, бо хіба чоловіки не такі самі нащадки Єви, як жінки? Кара в ньому залежить не від гріха, а від статі; а за стать кожної людини відповідає лише Сам Бог.

830 Крім того, вчення, що жінка в церкві мусить постійно «мовчати», мусить слухатися свого чоловіка й ніколи не сміє навчати чи проповідувати, бо Єва згрішила, руйнує вчення про спокутну жертву й позбавляє Христа честі того, що Його смерть спокутувала гріхи всіх, звісно ж, і гріхи Єви. Воно цілком суперечить духові протестантизму. Лютер каже: «Велика помилка — самим намагатися задовольнити Божу справедливість за наші гріхи, бо Бог завжди прощає їх добровільно з безмірною благодаттю».

831 І все ж, хоч як це дивно, Лютер, як і інші, здається, ніколи не зрозумів думки про «вільну благодать» для жінок. Переказують, що він сказав: «Смерть під час пологів — це не що інше, як умирання в шляхетному ділі й послуху Богові. А якщо жінки й виносять себе до знемоги й зрештою до смерті, то в цьому немає шкоди. Нехай собі виносять себе до смерті, вони для того й існують». Лютер надавав великої ваги «свободі сумління», але про жінок сказав: «Вона не сміє без чоловіка нічого ні почати, ні закінчити; де він, там мусить бути й вона і схилятися перед ним, як перед паном, якого вона боятиметься, якому підкорятиметься й якого слухатиметься». Він не залишив жінкам місця для «свободи сумління».

832 Лютер не виняток із загального тону тлумачів Біблії. Можливо, у своїх висловлюваннях він дещо різкіший за деяких інших. На щастя, жінки, почувши проголошувану проповідниками «вільну благодать», прийняли її для себе. І всупереч уявному вченню Павла жінок останніми роками заохочували брати участь у публічних зібраннях у церквах, бо виявилося, що без їхньої участі зібрання нудні. Але яке право має церква обстоювати напрям учення, яким вона сама нехтує своєю практикою? Хіба не час церкві або змінити свою практику, або викреслити ці вчення зі своїх коментарів, і так чи інакше погодити одне з одним? Обов’язок досягти цієї згоди між власною практикою — участю в публічних зібраннях — і вченнями, які зазвичай приписують Біблії, лежить передусім на жінках.

833 Але якщо ми виженемо з нашої віри й нашого вчення уявлення, що Бог через гріх Єви поклав Свою нищівну руку на всю стать, до якої належала Єва, — що тоді станеться з ученням, що обітниця про насіння жінки, яке розчавить голову змієві, належить усім жінкам? Різниця така: сумне пророцтво Буття 3:16 з надлишком здійснилося у *фізично успадкованих* муках і стражданнях жінок. Славне пророцтво Буття 3:15 теж здійсниться з надлишком, але *не* через фізичне успадкування, а через добровільний *вибір.*

834 Пророцтво — це не фатум. Жодна жінка не приречена на славну долю здійснення цього пророцтва, що насіння жінки розчавить голову змієві. Це не прийде на мене просто проти моєї волі — так, щоб я могла хвалитися тим, що прийде, хоч би що я робила. Нам сказано лише, що *деякі жінки* схоплять цю нагороду вишнього Божого покликання в Христі Ісусі; а якщо я не приєднаюся до них, моє приниження й моя остаточна кара будуть тим більші, бо нагорода лежала переді мною, а я нею знехтувала.

835 Як я вже пояснювала, в усій Біблії жоден гріх не виставлено на людську зневагу більше, ніж гріх Ісава. Він мав перед собою право первородства і, у зв'язку з цим правом первородства, пророче благословення свого батька. Але це були майбутні речі, прихід яких міг довго забаритися, тоді як він відчув нагальну потребу вгамувати тілесний голод. Він міг би стояти в лінії походження, через яку Христос прийшов у світ; але Христос ще довго не приходив, — так, Він не приходив ще приблизно сімнадцять століть. Ісав продав своє право первородства за сочевичну юшку.

836 Новий Завіт називає *«нечестивим»* того, *«хто за їжу одну продав своє право первородства»,* і додає: *«Бо знаєте, що й потім, як хотів він успадкувати благословення, то був відкинутий»* (Євреїв 12:16-17). Благословення його батька, що лежало на ньому як на спадкоємцеві права первородства, багато прислужилося б його дочасному добробутові; але, продавши це право, він не міг успадкувати цього благословення. Учинок було скоєно задовго до того. Для зміни вже не було місця. Він отримав сочевичну юшку, але втратив подвійну частку батькового майна й почесне місце в родині. Ісак не переніс би благословення первородства, яке виголосив над Яковом, назад на Ісава. Він, на мою думку, збагнув, що Ісавові йшлося лише про *дочасну* користь.

837 Не можна намалювати більшої протилежності, ніж між поведінкою Ісава й поведінкою Мойсея, про якого той самий автор Послання до євреїв пише: *«Вірою Мойсей, коли виріс, відрікся зватися сином дочки фараона ... і вважав наругу Христову за більше багатство, ніж скарби єгипетські»,* які було покладено йому до ніг для його втіхи (Євреїв 11:24-26). Уявіть собі! Цей вишуканий Мойсей, навчений усієї мудрості єгиптян, син дочки царя! Він відвертається від усього й стає на бік *рабів єгиптян!* Який фанатик! Він виглядає Христа й жертвує всім світом заради цього Христа — за п'ятнадцять століть до того, як Христос прийшов!

838 А що робитимуть жінки нашого часу? Чи скажуть вони: «Ця перспектива надто далека, щоб мене приваблювати. Якби я бачила, що великими зусиллями й великим самозреченням *за мого часу* можна досягти чогось вартісного, було б інакше. Але те мале, що я можу зробити, щоб пришвидшити євангелізацію світу й прихід Христа, нічого не змінить. Мені нецікаво навчати, проповідувати чи молитися на людях. Я не хочу бути серед тих, хто завжди звіщає, що Христос прийде знову, а Він усе не приходить. Це посміховиська. Я не можу до них приєднатися». Такі люди «не вважають наруги Христової за більше багатство, ніж скарби єгипетські».

> *«Що робитимуть жінки нашого часу? Чи скажуть вони: «Ця перспектива надто далека, щоб мене приваблювати»?»*

839 До якої групи належатимемо ми? Це питання, на яке мусить відповісти кожна з нас, жінок. Нерішучість у цій справі не допоможе. Велика обітниця й пророцтво — найбільші в усій Біблії — лежать перед нами, жінками. Іншого виходу немає; ми мусимо або вибрати найкраще з можливого, якщо дивитися з найвищої точки зору, або ж виявитися Ісавами. Бог поставив нашу віру перед викликом. Чи знехтуємо ми своїм правом первородства? Боже борони!

Від книги Буття до Об’явлення Кетрін К. Бушнелл (Katharine C. Bushnell) подає ґрунтовний виклад (майже) кожного місця Біблії, яке стосується жінок. Як мовознавиця, фахівчиня з гебрейської та грецької, вона вивчає ці місця мовами оригіналу та в їхньому історичному контексті й доходить висновків, які перекладачі Біблії часом затемнювали. Книжка постала з довічних зусиль Бушнелл задля суспільних реформ на користь жінок, у яких вона помічала зв’язки між становищем жінок і хибним розумінням Святого Письма. Дослідники спираються на її новаторську працю від першої публікації 1921 року й вважають її одним із найкращих підходів до питання ролі жінки в церкві, родині й суспільстві, що охоплюють усю Біблію.

Прокинься, Єво, — бо небо вже ось-ось над тобою!

Кетрін К. Бушнелл (1855-1946) була відважною й обдарованою служителькою Божою, яка зробила девізом свого життя вірш «Усе можу в Тім, Хто мене підкріпляє». Вона була лікаркою, місіонеркою, реформаторкою, письменницею й промовицею, а також блискучою й самобутньою дослідницею, яка розмовляла сімома мовами й досконало знала давньогрецьку та гебрейську. Бушнелл залишила медицину, щоб робити те, що вважала ще важливішою справою, а саме — змінювати принизливі умови життя людей, обійнявши провідну роль у Women‘s Christian Temperance Union (WCTU) — організації жіночого руху XIX століття. Біблійне становище жінок мало для Бушнелл велике значення, бо вона дійшла висновку, що саме хибні переклади були причиною суспільного й духовного підкорення жінок. 1896 року вона залишила WCTU, щоб присвятити решту своїх років письму й поширенню біблійної істини про первісний і незмінний Божий задум — повну рівність жінок.

Книжка для читання й вивчення зі 100 уроками + місце для нотаток

ISBN 978-3-94447-225-6 (RVB)

ISBN 978-3-86269-206-4 (VKW)

Примітки

1. Через довжину назв «Старий Завіт» і «Новий Завіт» далі в цих уроках СЗ означає першу, а НЗ — другу назву, тоді як велика літера М. відсилає учня до прочитання вірша на берегах в обох.
2. Те, як Хамор учинив із Діною серед тих давніх хіввеян, справді означало шлюб. Що Яків мав інших доньок, ми знаємо з Буття 46:7.
3. *The Herods,* с. 15
4. Талмуд містить «не менше ніж сорок» цитат з Бен Сири — *Lange's Commentaries,* апокрифи, с. 276.